ԱՒԵՏԱՒԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԱ. Կ. ՊՈԼԻՍ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 21, 1908 ԹԻՒ 47

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ
Ձ. Ք. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ
Հ. Մ. ԱԼԷՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

Բողոքական յեղափոխութիւնը

Ազատ երկրի մէջ ազատ եկեղեցի

ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՆՔ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Ծերունկն

ՅՕԴՈՒԱԾԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ՐԱԺԻՆ

Հայ լեզուն	Բ. ՀԱՄԱՋԱՍՊԵԱՆ
Ազատութիւն եւ եկեղեցի	ԼԵՒՈՆ ԱՇՊԱԶԵԱՆ
կարինէ	Ք.
Հայկական կեանք	Հ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱ
Հարսնիք մը	ԵՍ. Մ.
Ոսկի եւ հաւակրութիւն (ոտանաւոր)	Գ. Յ. ԿԻՒԼԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ա. Յ. ՊՕՅՃԱՃԵԱՆ

ՓԻՆՃԱՆՃԸԼԱՐ ԵՕԳՈՒՇՈՒ

اوه‌دار هفته‌لق غزته — درسعادت بابل هاوسی

ԱՒԵՏԱԲԵՐ
ԵԱԲԱՔԱՔԵՐՔ
ՀԱՅԵՐԷՆ, ՀԱՅԱՏԱՌ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ
(Ա Ն Կ Ե Լ Ի Ա Ֆ Ո Ր Ո Ս)
ՅՈՒՆԱՏԱՌ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ
Խմբագիրներ Հ· Մ· Ալէն
Հ· Ս· Պարնըմ
Յ· Գ· Գրիգորեան
Պայազէտ Հասուս, Մեծամպուլ
« Կ· պոլիս, Թուրքիա

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐ
Տարեկ· բաժնեգին 40 Դհ·
Ամերիկայի հմր 2 Տոլ·
Անգղիոյ ,, 8 շիլին
Ուրիշ երկիրներու ,, 10 Ֆր·
Ջեռքէ՝ հատը 30 փարա
Յանուցման գիները չափաւոր

THE AVEDAPER
(ANGELIAPHOROS)
A WEEKLY PAPER
PUBLISHED IN
ARMENIAN, ARMENO-TURKISH, AND GRECO-TURKISH
EDITORS H. M. ALLEN
H. S. BARNUM
H. K. KRIKORIAN
Offices: American Bible House
Stamboul, Cons/ple, Turkey

TERMS
An. Subscrip. Ps. 40
U. S. A. $ 2
England Shils. 8
Other countries Frs. 10
Single Copy 30 Parat
Advertising rates on application

Բաժանորդագրութիւններու, վճարումներու և հասցէի փոփոխման վերաբերեալ ամէն գրութիւններ ղրկուելու են առ Տր. Հ. Ս. Պարնըմ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

Ա֊եռաբէի խմբագրական վարչութիւնը բարեբախտութիւն ունի իր հաղարաւոր ընթերցողներուն ջերմ փափաքին դոհացում տալու՝ ծանուցանելով թէ շաբաթական իր կանոնաւոր հրատարակութենէն զատ չորս երես լուրի յաւելուածական բաժին մը պիտի հրատարակէ ամէն եռեքշաբթի առաւօտ։ Բաժանորդներն այս կերպով ամէն շաբթու դոնէ ութ երես ներքին և արտաքին լուր պիտի ստանան։ Այն դաւառները՝ ուր շաբաթը երկու անգամ թղթատար կը ղրկուի, այս յաւելուածը պիտի հասնի առաջին թղթաբերով, իսկ սովորական թերթը երկրորդով։ Այս նոր կարգադրութիւնը ի գործ պիտի դրուի Նոյ֊ի առաջին շաբաթուն (Ն· Տ·)։

Ա֊եռաբէի բաժանորդագինը 1909 Յնվ· 1էն սկսեալ 30է 40 դահ֊ի պիտի բարձրանայ։ Մինչեւ այժմու բաժանորդները աւելի բան մը պիտի չվճարեն Նոյ· և Դեկ· ամիսներուն համար։ Սակայն, նոր բաժանորդները քաջալերելու համար, այժմէն 40 դահ· վճարողներուն Ա֊եռաբէ ալ, յաւելուած ալ, պիտի ղրկուի Նոյ֊ի առաջին շաբաթէն մինչեւ 1909 Դեկ֊ի վախճանը։

Որովհետեւ այս յաւելուածի նոր կարգադրութեան տեւականութիւնը և թերթին օրըստօրէական զարգացումը Ա֊եռաբէի շրջաբերութեան ընդարձակումէն կախեալ են, անոր բոլոր բարեկամներէն և ընթերցողներէն ջերմապէս կը խնդրուի իրենց բոլոր կարելին ընել բաժանորդներու թիւը զգալապէս աւելցնելու համար։

1909֊ի պատի նոր օրացոյցին և ուրիշ չահեկան բաներու վրայ տեղեկութիւն տուող քարտեր պիտի ղրկուին Դեկ· 1ին՝ ցրուելու համար ամէն այն քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ ուր ծանօթ է Ա֊եռաբէ։

☞ *Ըրտասահմանի համար բաժանորդագնի փոխոխութիւնները տեսնել վերը։*

ԱՒԵՏԱՒԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly AVEDAPER, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԱ. Կ. ՊՈԼԻՍ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 21, 1908 ԹԻՒ 47

ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ Հ. Մ. ԱԼԷՆ, Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, Յ. Գ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ ՑԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ
Նոր Նշաններ և Եւրոպական ազդերը
Հ. Մ. Ա.

*Ա*ստիճան ըստ-ընէ-ինչ. Եւրոպական ազդերու ծաղկումը արդելող երբորդ դրուժիւնն էր աւատականը, որ հիմա արագ կը քայքայի։ Մէն մի երկիր մանր տէրուժիւններու բաժնուած էր։ Իւրաքանչիւր տէր դրեթէ ինքնիշխան էր հանդիսանալ իր թէ՛ սահմանակիցներուն և թէ՛ իր ընկերակիցներուն։ Բոլոր նախանձաբեկուժիւններ և մանր մունր ճակատամարտներ տեղի կ'ունենային անդադար։ Այնպիսի երկիրներու մէջ, ուր ժառանգուժեան իրաւունքը երիցագոյն արու ժառանգին կը պատկանէր, տէրերու միջև ամուսնուժիւններն ընդհանուր էին։ Հետևանքը սա եղաւ որ փոքր ընտանիքները հետզհետէ ախարացան և մեծ ընտանիքները զօրացան, իսկ արքայական ընտանիքը տակաւ դերակշռուժիւն ստացաւ։ Այսպէս եղաւ Մանսանդ Ֆրանսայի մէջ։ Գերմանիոյ մէջ ժառանգուժիւնները արու ժառանգներու մէջ կը բաժնուէին, ուսսի երկիրը աւելի չատ բաժնուեցաւ մրցակից իշխանուժիւններու։ Սակայն ընդհանուր միտումն էր աւատական ազնուականուժեան նուաճում արքայական գերիշխանուժեան ներքև։ Բայց աւատականուժիւնը արագ կործանող ոյժը եղաւ մանաւանդ վաճառականուժիւնը։ Ինչպէս տեսանք, խաչակրուժիւնները մեծ մղում տուած էին վաճառականուժեան։ Միջերկրականի և Արևելքի վաճառականուժիւնը Հիւսիսային Ծովու վաճառականուժեան հետ ծաղկեցաւ հրաշալի արագուժեամբ։ Աշխարհի ծովային այս մեծ առևտուրին կեդրոնը Անվէրս էր։ Այդ քաղաքը ինչպէս և Եւրոպայի բոլոր ծովեզերեայ և ներքին քաղաքները սկսան զգալ թէ իրենց կեանքը վաճառականուժենէ կախեալ է։ Աւատական դրուժեան տակ քաղաքները մեծ մասամբ աւատապետներու հպատակ էին։ Անոնց անկախ ոգին ժամանակի ընթացքին մէջ զարդացաւ։ Ապստամբեցան անոնք և չատեր յաջողեցան ազատուժեան հրովարտակներ ստանալ։ Այդ քաղաքները փոքրիկ հանրապետուժիւններ կազմեցին թշնամիներու դէմ ու խաղաղ առևտուրի համար պաշտպանուելու նպատակով։ Քաղաքն ընդհանրապէս կ'ունենար վարչային երեսփոխանական դրուժիւն մը — Աւագժողով և Երեսփ. Ժողով։ Ցետոյ քաղաքները խմբակցուժիւններ կազմեցին աւատապետներու դէմ, որոնց բռնակալուժիւնները և մանր կռիւները կը խանդարէին հանրային խաղաղուժիւնը։ Թագաւորը իր ազդեցուժիւնը աւելցնելու պատեհուժենէն օգտուեցաւ քաղաքներն հրաւիրելով ներկայացուցիչ ղրկել Ազգ. Աւագժողովներուն կամ Մորդրդարաններուն։ Աւատականուժենէ ազդուող մարդոց կարևոր դասակարգ մը կը կազմէին դիւզացիները։ Երբ Հիւսիսային և Արևմտեան Եւրոպա զանազան ցեղերէ նուաճուեցաւ, երկիրը բաժնուեցաւ և համայնքներ սեփականատէր եղան։ Ժողովուրդը վարձակալ եղաւ և չբաժնուած հողամասերը, այսինքն արօտավայրերը, անտառները և գետերը, միասնաբար գործածեց։ Երբ աւատականուժիւնը երևան եկաւ, տէրերը կամ աւատապետները հողատէր եղան, իսկ դիւղացիները անոնց վարձակալ։ Ցետոյ դիւղացիները ստրուկ կամ ճորտ

եղան։ Ուր որ թագաւորը զօրացաւ, դիւղացիները աւելի ազատութիւն վայելեցին։ Իսկ երբ քաղաքները աւելի անկախ եղան, դիւղացիներու դատը պաշտպանեցին, որոնց առևտուրը և աշխատութիւնը քաղաքներու զարգացման էական էին։ Նոր վտանգ մը սակայն կ'սպառնար նոր դժուարութիւններ յարուցանել։ Երեք ուրոյն դասակարգեր կը կազմուէին, աւատապետները, քաղաքացիները և դիւղացիները։ Ինչպէս իրար պիտի խառնուէին ասոնք և ազգային զօրաւոր կեանք մը ունենային։

Արդ կրնանք համառօտ ակնարկ մը նետել այն երկիրներուն վրայ, որոնք ամէնէն աւելի պիտի ազդուէին ապագայ փոփոխութիւններէն։ Իտալիա. Հռոմ, Քրիստոնեայ աշխարհի մայրաքաղաքը, ամէնէն չատ հետու էր արդի քաղաքակրթութեան նպատակակէտէն, այն է ազգային ազատ կեանքի նպատակէն։ Ժամանակակից պատմիչ Մաքիավելի կ'ըսէ. «Ոմանք սա կարծիքն ունին թէ Իտալիոյ բարօրութիւնը Հռոմի Եկեղեցիէն կախեալ է։ Ես անպատասխանելի երկու փաստ պիտի յիշեմ հակառակին ի նպաստ։ (1) Իտալիա [նուիրապետութեան] այդ արքունիքին ազականեալ օրինակով իր բարեպաշտութիւնը կորսնցուցած և հեթանոս ու անկրօն դարձած է։ (2) Հռոմի կը պարտինք մեր հակառակասիրութիւնը, վասն զի ոչ մէկ ազգ երբեք երջանիկ կամ միաբան եղաւ առանց մէկ կառավարութեան կամ մէկ իշխանի ներքև գտնուելու, ինչպէս կը գտնուին Ֆրանսա և Սպանիա ներկայ ժամանակիս մէջ։ Եւ ասոր պատճառը սա է որ Պապը, թէև հոգևոր և մարմնաւոր իրաւասութիւն կ'ուզէ բանեցնել, բովանդակ Իտալիոյ իշխելու չափ զօրաւոր չէ, և ո՛ր տեղն որ վտանգ կը նշմարէ՝ օտար վեհապետ մը օգնութեան կը կանչէ։ Հետևապէս Իտալիա, անմիաբան մնալով, պատրաստ որս մը կ'ըլլայ բարբարոսներուն և ուրիշ աշխարհներու։ Այս դժբախտութիւնը մենք Հռոմի Եկեղեցիին կը պարտինք։» Եթէ այն ժամանակներու Հռոմայ Եկեղեցին իր ազդեցութիւնը Քրիստոնէական քաղաքակրթութեան ծաւալման համար գործածէր, ինչպէս կը գործածէ այսօր չատ կերպերով, ո՛րքան տարբեր պիտի ըլլար արդիւնքը։ Սակայն պատմական իրողութիւնները չատ պարզ կերպով կը վկայեն թէ Հռոմ Եւրոպայի մէջ փոխանակ եղած էր թէ՛ քաղաքականապէս, թէ՛ հոգևորապէս։ Իրերու այս վիճակը յանկարծական վիճակ մը չէր։ Տանթէ իր ժամանակի պապերը նկարագրած էր իրրև այնպիսի մարդիկ, «որոնց ագահութիւնը սգով կը պատէ համայն աշխարհը։» Աւելի ուշ Փեթրարք սպէս գրեց.

«Ժամանակաւ Հռո՛մ, զարդիս սուտ և մեղաւոր
Բաբելո՛ն,
Աստուածութիւններու փեթա՛կ, ահարկու զնդա՛ն,
Ուր բարին կը մեռնի, չարը կը սնանի և կը
պարարի,
Դժո՛խք ողջերու,
Ցաւագին աշխա՛րհ որ կը համբերես անոր՝
Կործանէ զայն։»

Աղեքսանդր Զ կը համարուի Հռոմայ ամէնէն ամբարիշտ Պապը։ Անոր պաշտօնավարութիւնը տեւեց 1492է մինչև 1503։ Իր մեծ նպատակն էր Հռոմ քաղաքը և բովանդակ Իտալիան իր աւելի ամբարիշտ որդւոյն, Կեսար Պորճիայի, յանձնել, որու ոճիրները դողացուց բովանդակ Հռոմ։ Վերջապէս Պապը զոհ գնաց, կ'ըսուի, նոյն այն թոյնին զոր ինք պատրաստած էր ուրիշի մը համար։ Զարմանալի չէ որ Իտալացիներն սկսան ատել եկեղեցին և խոհուն մարդիկ սկսան տարակուսիլ Քրիստոնէութեան ճշմարիտ ըլլալուն և հեթանոսական կրօնները դիմեցին։ Միլանի, Ֆլորէնցայի, Վենետիկի, Նափոլիի տէրութիւններուն և պապական տէրութիւններուն պատմութիւնն է անընդհատ արձանագրութիւն մը պապերու նենդութեան, որոնք փոխանակ այն տէրութիւններուն օգնելու որ զօրաւոր դաշնակցութիւն մը կազմին՝ զանոնք մատնելու և ակարացնելու համար բան մը չխնայեցին։ Զոր օրինակ, Յուլիոս Բ, որ իր քահանայապետութիւնը 1503ին սկսաւ, իր պաշտօնավարութեան 10 տարին ամբողջովին պատերազմով անցուց։ 1509ին Ֆրանսայի, Սպանիոյ և Գերմանիոյ հետ դաշնակցութիւն մը կազմեց Վենետիկի դէմ, բայց յաղթութեան նախօրը վէճի բռնուեցան իրարու հետ և Վենետիկ ազատուեցաւ կործանումէ։

Գերմանիա. Գերմանիա ալ չատ հետու էր ազգային մրուրթենէն։ Որովհետև Գերմանները նուաճած էին Հռոմէական պետութիւնը, կայսրը Հռոմի և աստիճան մը ևս բովանդակ Եւրոպայի թագաւոր անուանուեցաւ, բայց կը ճանչնար թէ Պապը հոգևոր գլուխ է։ Երբ կայս. աթոռը թափուր մնար, նոր կայսր մը կ'ընտրուէր քուէով և ընտրական դրութիւնը ամբողջովին աւատական բնութիւն ունէր։ Կայսրը հզօրագոյն չէր և գինուորական փոքր ոյժ մը միայն ունէր իր հրամանին տակ։ Բայց որովհետև Աւստրիոյ Հապսպուրկեան զօրեղ տան անդամ էր, իր վեհապետական ազդեցութիւնը հետզհետէ աւելցաւ Եւրոպայի մէջ։ Գերմանիոյ Տորհրդարանն անգամ աւատական աւագժողով էր։ Կայսեր աւատական ծառաները ևեթ իրաւունք ունէին անոր մէջ քուէ տալու։ Եւ այդ ժողովը

կայսեր իբրև սանձ կը ծառայէր։ Բազմաթիւ աւատականներուն մէջ, որոնք ընդհանրապէս աղքատ էին, անդադար վէճեր կ'ըլլային որոնք ամէն տեսակ ապիրատութեան և աւազակութեան առիթ կու տային։ Անոնք որ այնպիսի տեղեր կը բնակէին, ուր Քուրդ ցեղապետներն այսօր իրենց փոքրիկ իշխանութիւնը կը վարեն, դժուարութիւն պիտի չկրեն հասկնալու համար այն վիճակը որու մէջ կը գտնուէր Գերմանիա Միջին Դարուն։ Գերմանիոյ իրական զօրութիւնը և յոյսը կը կայանային իր ազատ քաղաքներուն, նաև այն դաշնակցութիւններուն մէջ զորոնք կազմած էին անոնք փոխադարձ պաշտպանութեան համար։ Սակայն միևնոյն ժամանակ ծանրացաւ գիւղացիներուն վիճակը։ Ահռելի ժանտախտը ԺԴ դարուն նուազեցուց անոնց թիւը և ստոր հետ աշխատութիւնը, ուստի և աւատապետները աւելի դործ պահանջեցին անոնցմէ և վերջապէս սորկութենէ հալիւ տարբեր վիճակի մը ենթարկեցին զանոնք։ Այս անիրաւութեան ու անզթութեան դէմ բողոք չբարձուեցաւ։ Ոչ Կայսրը կրնար օգնել անոնց, ոչ ալ օրէնքը։ Միայն մէկ ճամբայ կը մնար բաց, և այդ էր ապստամբութիւն։ Այս կէտը թող միտք պահուի, վասն զի կարևոր առնչութիւն ունի յեղափոխութեան բուն սկզբնաւորութեան հետ։

Սպանիա. ԺԶ դարուն Սպանիա Եւրոպայի վարիչ պետութիւնը եղաւ մասամբ այն առաջնորդութեամբ, զոր ձեռք բերաւ Մաւրիտանացիները Եւրոպայէ արտաքսելով և մասամբ Նոր Աշխարհի գիւտով ձեռամբ Քոլոմպոսի, որով հարստութեան ընդարձակ աղբիւրներ տրամադրելի եղան։ Պէտք է նաև ըսել թէ Սպանիա, Իտալիոյ և Գերմանիոյ ննման, միացեալ երկրի յատուկ աշխարհավարութիւն մը որդեգրեց։ Միացման այս նպատակը գրեթէ իրագործուեցաւ Ֆերտինանտ թագաւորին և Իզապէլլա թագուհիին օրով 1515ին։ Բայց Սպանիոյ յաջողութիւնը իր վերջնական կործանման սկզբնաւորութիւնը եղաւ։ Իր նախանձաւորութեան առաջին սխալն եղաւ հաստատումը վատանուն Հաւատաքննութեան, որու միջոցով կարծեցեալ հազարաւոր հերետիկոսներ սպանուեցան անգթօրէն և 100,000 Հրեայ արտաքսուեցան Սպանիայէ։ Երկրորդ սխալը գործուեցաւ Նոր Աշխարհի գաղթավայրերուն մէջ, ուր Սպանիացիները բնաջինջ ըրին բնիկները՝ չափազանց աշխատութեան ենթարկելով զանոնք և յետոյ անոնց տեղ սեւամորթ գերիներ բերին հոն։ Այսպէս Սպանիա եղաւ Եւրոպայի մէջ կրօնական հալածանքի ջահը վառողը և Արևմտեան երկիրներու մէջ մարդկային էակներու եղեռնական տուրքառը մուծանողը։ Այդ անիծեալ տուրքառը չվճարուեցաւ մինչև որ Ամերիկեան ազգը 2 միլիոն հոգի չզոհեց իր ամէնէն ընտիր երիտասարդներէն։

Կը մնայ նաև ակնարկ մը նետել Ֆրանսայի և Անգղիոյ վիճակին վրայ։ Այնուհետև պիտի տեսնենք հրեհման բուն սկզբնաւորութիւնը։

ԱԶԱՏ ԵՐԿՐԻ ՄԷՋ ԱԶԱՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ց. Գ. Գ.

Ա

Մինչ ազատութեան հրատարակումը մեր կեանքին իւրաքանչիւր չրջանակին մէջ ազդեցութիւն կը գործէ և կը սկսի մեզի տալ նոր խանդ և այժ, պատչաճ չէ որ մեր Քրիստոնէական կեանքը անկէ զուրկ մնայ։ Այսուհետև պէտք է մէկիկ մէկիկ վարել մեր եկեղեցւոյն ազատութիւնը սահմանափակող յօդուածները։

Այս յօդուածներուն առաջինը կաթոլիկութեան հետ առնչութիւնն էր։ Բողոքականութիւնը լոկ կրօնական կազմակերպութիւն է, ուստի անոր մէջ ազգային և քաղաքական փառասիրութիւն չկայ։ Այս խօսքով ըսել չենք ուզեր թէ Բողոքականները ազգային և քաղաքական զգացումէ զուրկ են, այլ թէ՝ Բողոք. եկեղեցիներուն կազմակերպութեան մէջ ազգային կամ քաղաքական չարժառիթ չկայ, և յիշեալ եկեղեցիները լոկ կրօնային զգացումներու ծնունդ են։ Ոմանք ուրոյն կազմակերպութիւն մը եղած են որպէս զի կարող ըլլան իրենց հոգևոր պաշտամունքները կատարել ազատօրէն Աւետարանին համաձայն, ինչպէս կը կարծեն։ Ահա այս է Բողոքականութիւնը։ Բողոքականները «ազգ» կոչել այս երկրին յատուկ է։ Բողոքականները ազգ ունին, բայց Բողոքականները ազգ չեն, այլ՝ եկեղեցի և եկեղեցական ժողովուրդ։ Հայ Բողոքականը Հայ ազգին և Ցոյն Բողոքականը Ցոյն ազգին անդամն է։ Ուրեմն Բողոքականները, իբրև Բողոքական, անհրաժեշտ առնչութիւն մը չունին կառավարութեան հետ։ Եթէ իրենց կրօնական պարտականութիւնները կատարելու ազատ թողուին, ուրիշ բան չեն ուզեր։

Բայց որովհետև այս երկրին մէջ Բողոքականներուն կրօնական ազատութիւնը քանի մը նկատմամբ սահմանափակուած էր, ժամանակաւ հարկ տեսնուած էր որ անոնք ալ իբրև «ազգ» ճանչցուին։ Կը յուսանք թէ սա նոր դրութիւնը և սահմանադրական վարչութիւնը հանրութեան կրօնական ազատութիւնը հաստատագոյն հիման մը վրայ պիտի դնէ և միւս բոլոր կրօնքներուն և

դաւանութիւններուն հետ Բողոքականութիւնն ալ իր հոգեւոր պաշտամունքին մէջ ազատ պիտի թողուի։ Այն ատեն Բողոքականները իբրեւ Բողոքական՝ կառավարութեան հետ իրենց ունեցած առնչութիւններուն մէջ գժուարութեան չեն բախիր։ Այս նպատակին հասնելու համար այս երկրի Բողոքական կանոնները պարտին ըստ կարի աչխատիլ որ մեր երկրին մէջ կրօնական ազատութիւնը կատարեալ ըլլայ և Սահմանադրութիւնը այդ ազատութիւնը պահպանէ։ Եւ նոյն իսկ պարտին այս խնդրին հրաւիրել Ներկայացուցչական ուշադրութիւնը մասնաւոր կերպով։ Եւ անտարակոյս այն ատեն գերծ կ'ըլլանք սա Ազգապետներու և Ազգապետարանի խնդիրներէն ալ։

Կառավարութեան հետ մեր առնչութեան մէջ մեր ազատութիւնը սահմանափակող տարր մը ևս բռնապետական դրութիւնն էր։ Ցայտնի է թէ այդ վերջասկզբ դրութեան պատճառաւ մեր եկեղեցիներէն և ժողովուրդներէն չատեր ցրուեցան և Աւետարանի գործը մեր երկրին մէջ մեծապէս վնասուեցաւ։ Այս մասին ամէնէն աւելի վնասուողը Ներքինի Մրութիւնն եղած է։ Իրենք զիրենք կառավարելու կարող քանի՛ քանի եկեղեցիներ օգնութեան կարօտ եղան և քանի՛ քանի տակաւ եկեղեցիներ ի չիք դարձան։

Բռնապետական դրութեան ուրիշ մէկ վնասն այն է որ մեր եկեղեցիները ժողովուրդներ կազմելով և ժողովներ գումարելով՝ յառաջդիմութեան միջոցները գործածելէ արգելուած են։ Որովհետև Բողոք. եկեղեցիները չունին հարստութիւն կամ արտաքուստ հրապուրիչ ձեւեր ու արարողութիւններ, անոնց բոլոր ոյժը իրենց գործածելու հոգեւոր միջոցներէն կախեալ է։ Բայց ոչ սակաւ տեղեր այսպիսի միջոցներու կիրառութիւնը անկարելի եղած է։ Մանաւանդ եթէ Թուրքիոյ բոլոր Աւետ. եկեղեցիները միանգամայն սկզբունքի կամ կանոնի մը վրայ գործէին, և մերթ ընդհանուր ժողովներ գումարելով իրար խրախուսէին, մեծապէս պիտի օգտուէին յառաջդիմելու մասին։ Բայց հին դրութեան ներքև այսօրինակ ժողովներ անկարելի եղած են։

Մեր ուրիշ մէկ գժուարութիւնն ալ մեր մայր Եկեղեցւոյ հետ ունեցած առնչութեան մասին եղած է։ Թէև Հայ Եկեղեցւոյ մէջ բարեկարգութեան գործադրութիւնը չատեր պահանջեցին և նոյն իսկ անհրաժեշտ համարեցան, գուբսէն ազգային կեանքին սպառնալիք ըլլալուն պատճառաւ Եկեղեցւոյ կանոնադրութեան չդպչիլ ազգային կեանքին ապահովութեան բացարձակ պայման համարուեցաւ. և անհատի մը Հայ Եկեղեցին Թողուլը ազգային կեանքին տկարացում նկատուեցաւ։ Բայց եթէ սահմանադրական դրութիւնը լիովին որդեգրուի, բոլոր այս գժուարութիւնները և արգելքները կը վերնան։ Այլևս Հայ Ազգին անհատներուն ազգային կեանքին հետ ունեցած յարաբերութիւնը պիտի որոշուի ոչ թէ անոր կրօնական գաղափարը կամ հոգեւոր պաշտամունքները, այլ՝ կարգ մը քաղաքական և կրթական գաղափարները և պատմական յարաբերութիւնները։ Արդարև սահմանադրական դրութիւնը Օսմ. ազգին բոլոր տարրերը քաղաքական տեսակէտով մի մարմին ընել կը ջանայ, և կրնանք վստահ ըլլալ թէ հուսկ ուրեմն այս ջանից և աչխատութեանց մէջ պիտի յաջողի, բայց տարակոյս չունինք նաև թէ առ այժմ գանազան տարրերը իրենց յատուկ մէյմէկ ծրագիր յօրինելով ըստ այմ պիտի գործեն։ Ապակեդրոնացումը, այսինքն առանձնաչնորհութեանց ընդարձակման նշանակութեամբ ապակեդրոնացումը, ժամանակի մը համար պէտք պիտի ըլլայ։ Այս վիճակին մէջ Հայ տարրին իր քաղաքական ծրագիրը ոչ թէ կրօնական տարրերութեանց տեսակէտէն՝ այլ արհեստակցութեան, լեզուի, պատմութեան և կրթութեան տեսակէտ պատրաստելը յոյժ բնական և հանգամանական է։ Ուրեմն այս ժողովրդին մէջ կրօնական կեանքը բոլորովին ազատ պիտի թողուի։

Արդ, եթէ այս կերպով վերնան Աւետ. եկեղեցիներուն յառաջդիմութեան առջև կառավարութեան կողմէն յարուցուած արգելքները, այն ատեն ապահով պիտի ըլլանք թէ մեր սա ազատ երկրին մէջ ազատ եկեղեցի մը պիտի ըլլանք։ Այլևս մեր եկեղեցիները, առանց քաղաքական խնդիրներու խառնուելու, պէտք է որ աչխատին հոգեւոր կեանքին և ճշմարիտ դաստիարակութեան ընդհանրանալուն միայն։ Պէտք է որ մասնաւոր ժողովներու ձեռամբ տեղային եկեղեցիները և ընդհանուր ժողովներու ձեռամբ ընդհանուր Աւետարանական գործը չեչտեն և զօրացնեն։ Կը յուսանք թէ մեր եկեղեցիները սա ձմեռնային եղանակին տեղային ժողովներ ընելով, նորանոր միջոցներ պիտի գործածեն որպէս զի իւրաքանչիւր եկեղեցի իր չրջանին մէջ յառաջ տանի Աւետ. գործը։ Բայց արդեօք ազէկ չըլլար որ այժմէն կարգադրութիւններ ըլլան ընդհանուր ժողով մը գումարելու համար առաջիկայ գարնան։ Ըստ մեզ, եթէ այսպիսի ժողով մը փոխանակ մայրաքաղաքին մէջ գումարուելու Փոքր Ասիոյ մէջ տեղ մը գումարուի, թէ՛ աւելի խնայողական կ'ըլլայ և թէ՛ աւելի անձինք ներկայ կրնան գտնուիլ։ Այսպիսի ժողովի մը հա-

մար պէտք է այժմէն նիւթեր և բանախօսներ պատրաստել, և մեղի կը թուի թէ եթէ գումարուի այն ժողովը որու մօտերս գումարել թելադրեցինք, այս խնդիրն ալ կրնայ անոր յանձնուիլ։

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

Ղեռատի աղջիկ մը ի Նիւ Եորք տունէ մը փողոց վազեց, հանդերձները բոցավառ, սոսկմամբ ճչելով։ Քանի մը փոքր տղաք անոր օգնութեան փութացին. և անոնցմէ մէկն, մաքի նչանաւոր հանդարտութեամբ, արագ մը իր վերարկուն հանեց և ջանաց անով մարել բոցավառող զգեստները. և պիտի յաջողէր ալ, բայց աղջիկը ցաւէն խելայեղ, փախաւ և փողոց նետուեցաւ, և հովը անոր հանդերձներուն վրայ փչելով հովահրեց բոցերը և աղջիկը այրեցաւ։ Աւա՛ղ, խեղճ մեզաւորներու բազմութիւններ նոյնը կ'ընեն։ Ջարիքի և չարչարանքի կրակ մը կը վառէ զիրենք բուն իրենց չարագործութեան արդիւնք։ Անոնք մէկ կողմ կը դնեն Աստուածաչնչէն, եկեղեցիէն, պաշտօնեայէն, և այնպիսիներէ որոնք ուրախութեամբ պիտի մարէին մեղքին բոցերը, և վայրենաբար կը վազեն դէպ իրենց աղէտը։ Լ—Է. Ալլեըըն Պէնթ

Արդ մը ամբողջ իր ուշադրութիւնը պէտք է որ ուսման տայ ուսման ժամերու միջոցին, եթէ ոչ՝ չկրնար ուսումնական ըլլալ։ Նմանապէս պէտք է որ գործի տայ գործի ժամերը եթէ ոչ՝ չյաջողիր երբեք պատշաճօրէն պահել իր ընտանիքը կամ տարածել Աւետարանը։ Երբ գործը և ձգտումը կ'աւարտի, այն ատեն Քրիստոնեային հոգին խղճմտօրէն կ'ուրախանայ Տէրոջմով։

Ինչ, եթէ ես արթննալուս առաջը ըսէի, «Հիմա ես պիտի սիրեմ ընտանիքս իմ բոլոր սրտովս։ Այսօր ոչինչ պիտի արգիլէ իմ սէրս հանդէպ անոնց,» և յետոյ երթայի ջերմ սիրով ողջագուրէի զանոնք և համբուրէի, և յայտարարէի իմ անոնց հանդէպ ունեցած սէրս։ Կրնայի ջանալ գործելու, իմ միտքս ջերմացէս անոնց վրայ հաստատելով, բայց գուցէ չէի կրնալ գործել։ Պէտք է որ չուտով ըսեմ, «Ջեմ կրնալ գանել այս ընտրանները. չեմ կրնալ դրել այս քարոզները, անոնք կը պահանջեն իմ ամբողջ ուշադրութիւնս, և ատիկա արդարութիւն չէ իմ կնոջս և զաւակներուս հանար, — անոնք իմ խորհուրդներս և համակրանքս մեկզի կը դարձնեն իմ ընտանիքէս, — ես այլ ևս պիտի չջանամ անոնց վրայ գործել։» Այն ատեն անհամբերութեամբ մէկ կողմ կը նետեմ գիրքերս և թուղթերս, և ինքզինքս նուիրելով սէր յայտարարել հանդէպ ընտանիքիս, կը մոռնամ բոլոր ուրիշները։ Ո՛րքան բարիքներ պիտի ընէի անոնց այսօրինակ պարագաներու ներքև։ Անոնց հանդէպ իմ սէրս ցուցնելու ճչմարիտ կերպն է ինքզինքս հաստատ նուիրել զանոնք պահելու կերպի մը։ Այնուհետև, գործելու անկարող գանուած ժամանակս, վստահ կ'ըլլամ թէ պիտի վայելեմ զանոնք և անոնց սէրը։ Ճիշդ այսպէս է իրողութիւնը հոգևոր բաներու մէջ։ Վասն զի ընտանիքը աստուածաբանութեան լաւագոյն ուսուցիչն է։ Այն մարդիկը, որ կը պատրէն առանձին տեղեր, և միայն Աստուծոյ հրեշտակներու վրայ կը մտածեն, ամէնէն վստահելի Քրիստոնեաները չեն, եւ կեղեցւոյ ոսկորը և ջիղերը չեն։ Այսպէս եղած է բանը դարերու ընթացքին մէջ։ Պէյէր

Ամենէ պէտք չէ որ դադարինք մեր Աստուծոյն մեծ սքանչելիքներուն վրայ զարմանալէ։ Շատ դժուար պիտի ըլլար գիծ մը քաշել սուրբ զարմանքի և իրական երկրպագութեան մէջտեղ. վասն զի երբ հոգին կ'ընկղմի Աստուծոյ փառքին մեծվայելչութեան մէջ, թէև ինքզինք չցուցնէ երգելով, կամ մինչև իսկ իր ձայնը չհանէ ծռելով իր գլուխը խոնարհամիտ աղօթքով, և սակայն լռիկ երկրպագէ, մեր մարմնացեալ Աստուածը պէտք է երկրպագութիւն ընդունի իբրև ան որ «Սքանչելի» է։ Ցիրաւի զարմանալի է որ Աստուած նկատողութեան առնէ իր անկեալ արարածը, մարդը, և փոխանակ զանիկա ալեղու և ի կորուստ մատնելու, ըլլայ անոր Ազատարարը և հատուցանէ անոր փրկանքին գինը։ Բայց իւրաքանչիւր հաւատացեալի համար փրկութիւնը յոյժ զարմանալի է երբ անիկա կը նայի անոր վրայ իրեն վերաբերմամբ։ Արդարև չնորհաց հրաչք մըն է որ Ցիսուս Քրիստոս վերին գահոյքը և արքայական փառքը, որպէս զի վարը անարգութիւնն կրէ քեզի համար։ Թող քու հոգիդ կորանցնէ ինքզինք զարմանքի մէջ, վասն զի այս կերպով զարմանքը չատ գործնական չարժուած մըն է։ Սուրբ զարմանքը պիտի առաջնորդէ քեզ երախտագիտական երկրպագութեան և սրտագին չնորհակալութեան։ Քու ներսիդիդ յառաջ պիտի բերէ աստուածպաշտական հոգեղութիւն։ Դուն պիտի վախնաս մեզանչել այսպիսի սիրոյ մը դէմ։ Հզօր Աստուծոյ ներկայութիւնը զգալով իր սիրելի Որդին չնորհելուն մէջ, կ'ոչնչերդ ոտքերդ կը հանես, վասն զի սուրբ է այն տեղը որուն վրայ կը կոխես։ Միևնոյն ժամանակ փառաւոր յոյս պիտի տածես։ Եթէ Ցիսուս այսպիսի զարմանալի բաներ ըրած է քեզի համար, պիտի զգաս թէ նոյն իսկ երկինք մեծ չէ

ակնկալութեանդ համար։ Ո՛վ կրնայ զարմանքի առարկայ ըլլալ ոևէ բանի համար, երբ անդամ մը եղած է մսուրին մէջ և խաչին վրայ։ Զարմանալու ի՞նչ կը մնայ այնպիսւոյն համար որ տեսած է Փրկիչը։ Սիբելի ընթերցող, դուցէ կեանքիդ հանդարտութեան և առանձնութեան պատճառաւ հաճիւ ուրեմն կարող կ'ըլլաս նմանիլ Բեթլեհէմի հովիւներուն, որոնք պատմեցին իրենց տեսածը և լսածը, բայց կրնաս դէթ լրացնել աթոռին առջև երկրպագողներուն չրջանակը, զարմանալով Աստուծոյ ըրած գործերուն վրայ։ Սէբէոն

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՅԵՐՈՒՆԻՆ

Իր օգտակարութեան տարիները անցուցած է, կ'ըսէր ամէն մարդ։ Աւելի երիտասարդ, աւելի արագաշարժ, աւելի յառաջադէմ մարդիկ կը վնտռէր Ճան Ուաթսընը գործածող վաճառատունը։ Մարդը ինք ականջովը կը լսէր այսպիսի խօսքեր որ ամէնուն բերանն էին մեքենայի սրահին մէջ, և նոյն իսկ իր փափաքին համար որ կարող ըլլար հաստատել թէ ինք չէ ծերացած, ջղային կ'ըլլար, սխալներ կ'ընէր, թէև բոլոր խանութին մէջ իրմէ աւելի աղէկ վարպետ մը չէր գտնուեր իր արհեստին մէջ, կամ ոչ ոք աւելի բան դիտէր այն գործին նկատմամբ որուն մէջ ծերացած էր ինք։

Ուաթսընն ինքզինք ծերութեան պատճառաւ անյարմար եղած չէր նկատեր ծառայելու որդիներուն այն մարդոց որոնց գործին մտած էր երբ ինք այսօրուան «տղայ» տարաղաղորթներէն աւելի փոքր էր տարիքով։ Բայց կը հասկնար իր ծանր գործելուն հանդէպ անհամբերութիւնը զոր կը ցուցնէին իր դեռատի պաշտօնակիցները, որոնց գործը դարձընելու կարողութիւնը դիտէր թէ մեծ յարդ ունէր վաճառատան առջև։ Եւ այսպէս հետզհետէ աւելի ջղային և անհանգիստ կ'ըլլար, սպասելով թէ դրասենեակ պիտի կանչուէր, ուր պիտի ըսուէր իրեն որ այլևս պէտք չկար իր ծառայութեանը։ Թերևս վաճառատան հիմնադիրներուն որդիներն ու յաջորդները նշմարեցին տագնապը որուն ներքև կը ճնշուէր ծերունին, վասն զի վերջապէս եկաւ հրաւէրը։

Նշանակալից նայուածք մը պտըտեցաւ մեքենայի սրահին մէջ երբ լուրը հաղորդուեցաւ։ Ժպիտ մը երևցաւ հոն գտնուածներուն մէկ մասին դէմքին վրայ, բայց դիմութեան ղգացում մը գոնեառուրեց անոնց երեսները, երբ տեսան ժպտնած ծերունիին մեռելատիպ դէմքը երբ ան կը պատրաստուէր իր դեռատի տէրերուն առջև ելլել։ Բայց նշմարելով աչքերը որ իրեն ուղղուած էին, չփակուեցաւ և սենեակէն դուրս ելաւ իր արժանապատուութիւնը պահելով։ Երբ Մր. Ուաթսըն վաճառատան գրասենեակը մտաւ, վաճառատան տէր եղբայրները որոնք կանչած էին զանիկա և որոնց ձեռքն էր իր ապագան, իրարու նայեցան նշանակալից կերպով։ Անոնք առաջ չէին իմացած թէ անիկա քանի՛ տարեկան էր։ Այն տեղն սապէս խօսեցաւ մեծ եղբայրը. «Մր. Ուաթսըն, դուք վաճառատան մէջ կը գտնուիք երկար ժամանակէ հետէ, և,» ծերունին իր գլուխը վեր վերցուց երկչոտութեամբ մը, բայց միւսը չարունակեց, «Գիտենք թէ դուք չատ ընտանի էք այս վաճառատան գործերուն։ Մենք երիտասարդներ ենք — դուք երբեմն մեզ ձեր ծունկերուն վրայ կը խաղցնէիք, երբ ձեր գործէն ժամանակ աւելնար — և որոշած ենք խնդրել ձեզմէ որ ընդունիք դիրք մը ուր ձեր փորձառութիւնը չատ օգտակար պիտի ըլլայ մեզի։ Մենք ձեզի գրասեղան մը պիտի տանք դուրսի գրասենեակին մէջ, բայց ազատ պիտի ըլլաք գործարանին մէջ երթալ ոևէ տեղ և տեսնել թէ ի՛նչ տեղի կ'ունենայ։ Այն տեղն ի՛նչ թելադրութիւն կամ գաղափար որ կուգայ ձեր միտքը, կրնաք նշանակել ձեր յուշատետրին մէջ և մեզի ներկայացնել գրութեամբ։ Ինչ կ'ըսէք, ձեզի հաճելի կը թուի՞ այս կարգադրութիւնը։» Ծերունին չկրնաց խօսիլ, բայց նուաղումի եկաւ վրան և կոկորդը խցուեցաւ։ Կրտսեր եղբայրը բաժակ մը ջուր լեցուց անոր և, «եղբայրս չյիշեց բան մը,» ըսաւ երբ ծերունիին նուաղումը անցաւ։ «Այս նոր գործին հետ ձեր թոշակը հարկաւ ձեր առաջուան ընդունածէն աւելի պիտի ըլլայ։ Հիմա արձակման ժամանակ է, ուստի խանութ վերադառնալու չէք, և վաղն առաւօտ կրնաք ձեր գրասեղանին առջև դառնալ։ Կը յուսամ թէ մեզի օգտակար չատ բաներ պիտի թելադրէք։ Երթաք բարեաւ, Մր. Ուաթսըն։»

Ծերունին հասակը ուղղած դուրս ելաւ։ Իր բազկերակը արագ կը զարնէր հպարտութենէն և ուրախութենէն։ Տէրերը իր տարիքը գտնձ կը նկատէին։ Մր. Ուաթսըն վեց ամիս ինքզինք իր նոր պաշտօնին նուիրեց հաւատարմաբար և եռանդով, և թէպէտ, հարկաւ, չըրաւ այնպիսի թելադրութիւններ որոնք յեղաշրջումի յառաջ բերէին, բայց առ հասարակ, վաճառատան մէջ աշխատող երիտասարդներուն ուշադրութիւնը ուղղեց չատ բաներու զորոնք դիտնալ անոնց համար աղէկ էր և գործադրելի էին, և որոնք անոնց անձանօթ պիտի մնային առանց իրեն։

Այնուհետև առտու մը պաշտօնեաները դրասե-

դանը պարապ գտան երբ ներս մտան։ Կրտսեր եղբայրը կառք մը նստաւ և գնաց ծերունիին տունը։ Արտասուաթոր աչքերով պառաւ կին մը բացաւ դուռը։ «Գիշերը գնաց, տէր,» ըսաւ, կռահելով թէ ո՛վ էր եկողը, «Շատ ցաւած էր բոլոր բերը ձեր վրայ թողած ըլլալուն համար։ Երբ հասկցաւ թէ պիտի երթայ, ժամանակ չունեցաւ չատ բան ըսելու, բայց միայն ատիկա։ Սակայն ըսաւ թէ տա-րակոյս չունէր թէ դուք լաւ պիտի վարէիք գործերը և ուրախ էր որ կարող եղած էր խորհուրդ-ներ տալ ձեզի։ Մեծ մխիթարութիւն է գիտնալ թէ դուք կարօտներու օգնած էք։»

Երիտասարդը ոտքով վերադարձաւ գործարանը։ Զգաց թէ ձի նստելու ախորժակ չունէր, այլ մա-նաւանդ կ'ուզէր առանձին ըլլալ։ Գրասենեակին մէջ իր եղբօրը պատմեց ինչ որ պատմած էր պա-ռաւ կինը, և մեծ եղբայրը ըսաւ, «Շատ աղէկ, Հալ, մխիթարական է գիտնալ թէ կարող եղած ենք ուրիշներու օգնել։ Ուրախ եմ ատոր համար։»

ՅՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

ՀԱՑ ԼԵԶՈՒԻՆ

Ո՜վ մեծաքանչ դու լեզու,
Ո՜վ իմ բարբառ մայրական,
Քաղցրահնչիւն բառերուդ
Նըման արդեօք այլ տեղ կա՞ն։

Հայերէն լեզուին ախորժալուր քաղցրութիւնը երբեք կարելի չէ այնպիսի զմայլանքով ղդալ այն միջավայրին մէջ որ հայախօս է, ուր մայրենի լե-զուին անուշ հնչիւններուն այնքան վարժուած ենք։ Հազարաւոր մղոններ հեռու օտար երկրի մը մէջ տոհմին լեզուին բառերը ո՛րքան քաղցր կը հնչեն, ո՛րպիսի զգլխիչ ներդաշնակութիւն ու հիացում կ'ազդեն մեր սիրտին ու հոգիին։ Ինչ մեծ կարևորութիւն ունի, սակայն, լեզուն ազգու-թեան մը համար։ Այս հարցին պատասխանելէ առաջ պէտք է գիտնալ թէ ազգի մը անհատները ինչ սկզբունքներով իրարու հետ կը միանան և կամ թէ Հայը, օրինակի համար, ինչո՛վ կը զանազա-նի Թուրքէն, Յոյնէն, Գերմանացիէն, Անգլիա-ցիէն և այլն։ Բոլոր հայերը կամ միևնոյն ազգին անհատները իրարու հետ կապուած են 1) ֆիզիոմով՝ այսինքն անոնք ունին միևնոյն նախահայրերը, 2) միևնոյն հայրենիքով և անոր մէջ եղած յիշատակ-ներով, 3) միևնոյն լեզուով և 4) երբեմն նաև մի-ևնոյն կրօնով կամ եկեղեցիով և 5) համանման փոլա-տիկութիւնով։ Լեզուն, ուրեմն, ազգի մը անհատնե-րը իրարու հետ կապող ամէնէն զօրեղ կապերէն մէկն է։ Ամէն Հայի նուիրական պարտականու-թիւնն է, ուրեմն, իր մայրենի լեզուն ուսանիլ և անոր զարգացումը ու տարածումը պաշտպանել, եթէ կ'ուզէ ազգին գոյութեան ու յառաջդիմու-թեան նպաստել։ Մեր մայրենի լեզուին ունեցած այս կարևորութիւնը նկատի առնելով չահեկան է հարկաւ գիտնալ անոր հնութիւնը, միւս բոլոր լեզուներու մէջ անոր ունեցած դիրքը, անոր մա-սին հին և նոր տեսութիւններ արտայայտուած կարծիք-ները ևայլն։

Ամէն ազգ իր լեզուին ծագումը աստուածնե-րուն վերագրած է, ամէն ազգ աստուածներուն իր լեզուն խօսիլ տուած է. այսպէս Եբրայեցիները Հին-Կտակարանին մէջ իրենց լեզուն Սահվէինը համարած են։ Այս օրինակին հետևելով մեր Մխի-թարեան հին հայրերէն ոմանք Նոյ նահապետին Հայերէն խօսիլ տուած են, անոր վերագրելով Ա-կոռի (գիւղի մը անուն, կործանեալ 1840ին Մասիս լերան Հիւս. կողմի փլատակումով), Երևան, Նախի-ջևան և այլ Հայ աշխարհագրական անուններու-թիւնը գիւտը և այսպէսով անուղղակի կերպով հասկցնելով որ Աստուած ալ Հայերէն խօսած է։ Հնութեան ծանօթ Յոյն պատմիչներ ու մատենա-դիրները՝ Հերոդոտ, Դիոնեսիոս Աղիկառնացի, Եւդոքսիոս, Քսենոփոն և այլն։ Հայերէնը Փռիւ-գերէնի կը նմանցնեն, Սղրաբոն Հայերը և զԱրիս համացեղ և համալեզու կը համարէ ևայլն։ Հնա-գոյն Եւրոպացի գիտնականներ ալ խիստ տարակար-ծիք են Հայ լեզուին ծագման և ազգակցութեան նկատմամբ. այսպէս՝ Ադելուէթ և Դրոմլէտ Հայե-րէնը Պաներէնի նմանցուցին, մինչդեռ Պալպի Կովկասեան ինքնուրոյն լեզու մը համարեց զայն։ Պալաս Հայերէնը Թաթարերէնի և Թուրքերէնի միջև գտնուող Մոնկոլեան լեզու մը կը սեպէր, Լաքրոզ զայն Քրդերէնի նմանցուց։ Առաջին ան-գամ Պոդերման իր նախորդներէն չատ աւելի հիմ-նաւոր կերպով ուսումնասիրելով Հայերէն լեզուն, վերջնականապէս տեղաւորեց զայն Հնդկաեւրոպա-կան լեզուախումբին մէջ։ Հայերէնը սակայն ար-դէն Պոդերմանէն ալ առաջ մեծ կարևորութիւն ստացած էր համեմատական լեզուաբանութեան տեսակէ-տով։

Համեմատական լեզուաբանութիւնը (la philologie comparée) նոր գիտութիւն է և հաստատուն կըռ-ուանի մը վրայ դրուեցաւ ԺԹ. Դարուն մէջ։ Ի-տալացի Սասէդդի գիտնականը 1588ին հրատա-րակած իր մէկ գրքին մէջ մասնաւորապէս չեշտեց Սանսկրիտերէնին, Լատիներէնի և Յունարէնի նման-նութիւնները։ Նոյն գաղափարները պաշտպան

հանդիսացան անկէ ետքը Բէօրտու Ֆրանսացին և Ուիլհելմ Ճօնս Անգլիացին, կալկաթայի «Ասիական Ընկերութեան» նախագահը։ Վերջինս իր տեսութիւնները պաշտպանելու համար 1786ին նոյն իսկ քերականութիւն մըն ալ հրատարակեց։ Համեմատական լեզուաբանութեան բուն հիմնադիրը կը համարուի իրաւամբ սակայն Պոփ (ծն. 1791ին), որ իր դարազլուխ կազմող «Բաղդատական Քերականութեամբ» Հնդկաեւրոպական բազմաթիւ լեզուներու ազգակցութիւնը վերջնականապէս և բացայայտ կերպով ցոյց տուաւ։ Անկէ ետքը ԺԹ. դարու երկրորդ կէսին մէջ համեմատական լեզուաբաններ երկու որոշ խումբերու բաժնուեցան։ 1 Բաբելոնական տեսութեան պաշտպանները մարդկային բոլոր լեզուներէ մէկ Մայր-լեզուէ մը յառաջ գալը չէին ընդուներ և կը պնդէին չատ մը նախալեզուներու գոյութեան վրայ։ Այս ուղղութեան գլխաւոր ներկայացուցիչներն են Պոտ, Աւկուստ Շլայխէր, Ֆրիտրիխ Միւլլէր, Սէյս, Ատամ, և այլք։ 2 Հին Թեսթամենտական պաշտպանները ասոր հակառակ կը պնդէին թէ բոլոր լեզուները մէկ Մայր-լեզուէ մը յառաջ եկած են և թէ այժմ գոյութիւն ունեցող բոլոր լեզուները իրարու ազգակից են։ Այս տեսութեան ալ Ջատադով հանդիսացան Էվալտ, Պէնֆէյ, Պունսէն, Լեպսիուս, Լասէն և այլք։ Մաքս Միւլլէր ասիպողական չի համարիր Դուրանական, Սեմական և Արիական լեզուախումբերուն առանձին նախալեզուներէ յառաջ գալը։ Էօժէն Պիւրնուֆ, Պիկտէտ և այլ մեծ լեզուաբաններ այս խնդիրներու մասին վերապահութեամբ կը խօսին։

Արդի համեմատական լեզուաբանութեան դիտնական և բազմահմուտ ներկայացուցիչներն են Նոր կամ Երիտասարդ քանասէրները (Yungphilologen), որոնք աւելի բարեշրջական տեսութեան պաշտպան են և իրենց հրատարակած բազմահատոր գործերով մեծապէս ծաղկեցուցին այս նոր դիտութիւնը։

Արդի համեմատական լեզուաբանները հին ու նոր բոլոր լեզուները անոնց իրարու հետ ունեցած առնչութեան և ազգակցութեան համաձայն քանի մը մեծ լեզուախումբերու կը բաժնեն, ասոնք. 1 Հնդկաեւրոպական, 2 Սեմական, 3 Մոնկոլական, 4 Քամական և այլն։ Հայերէնի առաջին մեծ լեզուախումբին պատկանելու մասին որևէ տարակոյս չի կրնար ըլլալ այլևս։ Նոյն գիտնականները Հընդկաեւրոպական լեզուախումբը կը բաժնեն ինը ճիւղերու. 1 Հնդկական, 2 Իրանական կամ Երանեան, 3 Հայկական, 4 Յունական, 5 Լիւրիկեան, 6 Իտալական, 7 Սլաւօ-Լիտուական, 8 Գերմանական, 9 Քելտեան։ Հայերէնի Հնդկաեւրոպեան լեզուներու մէջ բռնած դիրքին նկատմամբ տարբեր կարծիքներ կը տիրեն մինչև Հայագէտ Հիւպշմանի «Հայերէնի քերականութեան» հրատարակութիւնը։ Բ. Տը Լակորտ, Ֆր. Միւլլէր, Պոտ, Պատկանեան (Քերովբէ), Վինտիշման և այլք զայն Երանեան խումբին մէջ դրին, իսկ Լասէն Թրակիականին աղգակից համարեց զայն։ Հիւպշման Հայ լեզուին բառերը քննելով և մերատոհմիկ բառարանին մէջ եղած Պարսկերէն, Յունարէն, Ասորերէն և Արաբերէն բառերը ցուցնելով, որոնց անոնցմէ բուն Հայկական ծագում ունեցողները և այսպէսով ցոյց տուաւ որ Հայերէնը Հնդկաեւրոպական լեզուախումբին մէջ իր բառագանձով և լեզուական օրէնքներով ինքնուրոյն դիրք մը կը դրաւէ Երանեան և Սլաւօ-Լիտուական լեզուներուն միջև։ Հայերէնի Հնդկաեւրոպական ծագումը և մարդկային լեզուներու չարքին մէջ բռնած դիրքը ցուցնելէն ետքը տեսանենք այժմ թէ պատմական հաստատուն վկայութիւններ ունինք Հայ լեզուին հնութեան մասին։ Շարունակելի

Բ. ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆ

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿԿԵՂԵՑԻ

Ինչպէս ուրիշ տեղեր, նոյնպէս նաև Սերաստիա իր ցոյցերը, իր ուրախութիւնները ունեցաւ ապատութեան և եղբայրութեան երջանկայիշատակ օրերը պանծացնելու համար։ Գրեթէ ամիսէ մը ի վեր չմնաց ժողովուրդ մը, ազդ մը, և նոյն իսկ անհատ մը որ, իր ղգացած ուրախութիւնները արտայայտելու համար, օդին ղոյդ բաժակներ չպարպեր, հացկերոյթներ չսարքեր, իր եղբայրներուն և կամ իր ազգականներուն։ Ամէն Օսմանցի չափով մը գինովցած էր ապատութեան և արդարութեան քաղցրաչունչ զեփիւռին քնքոյշ նազանքներուն տակ. ամէն ազգի և կրօնքի անհատին սրտին մէջ և դէմքին վրայ, ճշմարտապէս մեծ կոչուելու արժանի զուարթութիւն մը և խայտանք մը կը նշմարուէր։ Եւ իրաւ ալ ասոնց ամէնը իրենց կարգին պէտք էին և պատչաճ, իրաւ ալ հին ռէժիմին բռնաւորական ծանր լուծին տակ պարտասող մեր Թուրք եղբայրները այս օրուան կ'ապասէին իրենց անպատմելի ուրախութիւնը պոռթկացնելով տրամութեան խաւարը պատռելու. իրաւ ալ վեց հարիւր ամենաերկայն տարիներու հպատակութեան և ստրնութեան ճիրաններուն մէջ քանտուած, մեռնելու դատապարտուած, իր ինչքերէն, իր պատիւէն, իր քրիստո-

նէական ճշմարիտ կրօնքէն տուժելու սպառնած Հայն այս երջանիկ, այս ոսկի տառերով արձանագրուելու արժանի եղող օրուան կ'սպասէր սրտաբաց, իր արցունքոտ աչքերը և արիւնոտ սիրտը Սրևին կենսաբաշխ չառաւիղներուն տակ մաքրուած, իր քրիստոնէական կեանքի ծաղկազարդ ուղին բացուած տեսնելէ վերջ՝ ճշմարտութեան արձագանդն ըլլալու համար։

Ահա այս օր այլևս մեր սիրտերէն վերջ տուած են, ապատումի, հանդուման երկայն չատ երկայն վայրկեաններ, ահա վերջացած են ողբերգութեան ժամերն և սուգի հիւծումի սարսռեցնող օրերը։ Այլևս բացուած են մեզի Տաճկահայերուս առջեւ քրիստոնէութեան, ճշմարտութեան և արդարութեան լայնարձակ ուղիները, վազենք չուտափոյթ։ եղբայրնե՛ր, ազատութիւնը Սաղմոս մը, Աստուածային վեհիմաստ բառ մը, պատգամ մըն է, որ պէտք է հաւատքով կարդալ զայն, վերյուր հաւատքը և ահա ան ինքնին գոյութիւն ունենալէ կը դադրի։

Երբ մեր չրթունքներէն կուռ ձայնով մը ազատութիւն բառը կը պոռթկացնենք, թող այդ ձայնին արձագանգը մեր եկեղեցիներու վեհ կատարներուն տակ լսուի։ Այո, հիմա ազատ ենք, սակայն պէտք է լաւ գիտնանք թէ, առանց կրօնքի ջերմ պաշտպաններ կանգնելու, առանց մեր սիրտերը ամենահզօր Աստուծոյ առջև բանալու և մեղքին չղթաներէն ազատ արձակուելու չենք կրնար իրական և հիմնական ազատութիւնը, արդարութիւնը և եղբայրակցութիւնը վայելել։ Եթէ երբեք չէք հաւատար, բացէք և զգուշութեամբ կարդացէք Աստուածաշունչին մէջ գրուած Իսրայէլացիներու ընդհարձակ պատմական ուղևորութիւնը դէպի ազատութիւն։ Հոն պիտի գտնէք Իսրայէլացիները, ապագայի մեծ ազատութեան յոյսովը դիմովցած, հոն պիտի գտնէք նաև Իսրայէլացիները մերթ կրօնքի, հաւատքի ժողովուրդ, և մերթ մոլորեալ ժողովուրդ։ Եւ պիտի հասկնաք թէ անոնք յաղթող են այն ատեն երբ Աստուած կը կանչեն ու անոր կ'երկրպագեն, իսկ պարտուած յաղթահարուած, այն ատեն երբ կը մոռնան սիեզերքի սուրբ Ստեղծիչը։

Ուրեմն, մենք ալ ազատութիւնը վայելենք լիովին, արդարութիւնը տարածենք Հայրենիքին մէջ, և եղբայր ըլլանք մեր հայրենակիցներուն հետ, և սակայն մեր աչքերը միշտ բարիին և վսեմին թող նային, մեր սիեզերքի Արարիչին կամքը կատարելու վեհ և նուիրական կոչումին մէջ չթերանանք։ Ջմռռնանք եկեղեցին որ մեր հոգևնեռուն խնկամանն եղած է դարերէ ի վեր։ Ամէն օր յաճախենք հոն, նոր ու թարմ կրակով մը հրահրելու համար զայն։

ԼԵՒՈՆ ԱՇՊԱՀԵԱՆ

ԿԱՐԻՆԷ

Ազատութիւնը ազատ ասպարէզ չնորհեց չատ բաներու հետ նաև Ե. Ռ. Ընկերակցութիւններու գործերուն։ Կարինի Ե. Ռ. Ընկերակցութիւնը առիթէն օգտուելով Սեպտեմբերէ ի վեր տարբեր ուղղութեամբ սկսած է գործել։ Ընկերակցութիւնը կը պատրաստուի մի քանի անդամ ազգային և բարոյական ներկայացումներ տալ յառաջիկայ ձմեռուան մէջ։ Արդէն ամէն կիրակի իրիկունները կէս ժամ աղօթաժողով և յետոյ կէս ժամ ալ չահեկան նիւթերու վրայ բանախօսութիւններ տեղի կ'ունենան։ Մինչև ցարդ վեց կիրակի անցուցինք այդ կերպով։ Առաջին չորս կիրակիներու մէջ Պատ. Ց. Սիմանեան բանախօսեց ղանազան նիւթերու վրայ։ Հինգերորդ կիրակին Տօքթ. Ընտրրուստ դիտական և բժշկական փաստերով հաստատեց Աստուծոյ գոյութիւնը։ Իսկ վեցերորդ կիրակին Նոյմ. 1 (Ր. Ե.)ին վայելեցինք կարնեցի, որովհետև կարինի մէջ ծնած է, Մր. Լօսըն Զէմպըրըկի ներկայութիւնը։ Մր. Զէմպըրս կէս օրին քարոզեց Յովհ. ԺԴ. 12 համարին վրայ, և չեշտեց թէ մանաւանդ այս ազատութեան չրջանին մէջ Քրիստոնեաներ պարտին գործել Աստուծոյ թագաւորութեանը համար։ Քանի մը տեղեր պատերու վրայ աղդեր փակցուեցան թէ այն երեկոյին Բողոքականաց ժողովարանին մէջ Մր. Զէմպըրս պիտի բանախօսէ. և ահա երեկոյին ժամանակէն առաջ բացառիկ բազմութիւն մը լեցուցած էր ժողովարանը, այնպէս որ ասդ ձգելիք տեղ չկար. չատեր սպասած էին ոտքի վրայ մնալ, և ուրիշներ դուրսը սպասել, 500ի չափ ունկնդիրներ ներկայ էին։ Նախ Մր. Զէմպըրս բանախօսեց նիւթ ունենալով «Ե. Ռ. Ընկերակցութեան գործը,» և չահեկան տեղեկութիւններ տուաւ Ե. Ռ. Ընկերակցութեան սկզբնաւորութեան և այլևայլ գործերուն նկատմամբ։ Այնուհետև Ամերիկեան ազգայոց վարժարանի ուսուցիչներէն և Այնթապի գոլէճին չրջանաւարտներէն, Մանասէ Էֆ. Անթոյեան, Այնթապի երիտասարդներու գործերուն վրայ խօսեցաւ թէ ինչպէս Բողոքական երիտասարդներէ զատ նոյն իսկ Հայ երիտասարդներ կը քննեն և կ'ուսումնասիրեն միշտ Ս. Գիրքը։ Եւ յետոյ Պատ. Ց. Սիմանեան խօսելով նմանցուց մեր ազդը ժայռի մը որ փոթորկալից ծովին մէջ կեցած միշտ ծեծուած է փրփրադէզ ալիքներէ, և թէև մաշած է բաւական, բայց չէ կորսնցուցած իր գոյութիւնը, և Ազգային պատմութենէն վեր հանելով ցաւալի և յուզիչ իրողութիւն մը, մատնանշեց թէ ինչպէս անմիաբանութիւնը վնասած է մեր ազդին, և կոչ մը ըրաւ

այսուհետև գործելու միութեամբ, և ըսաւ, «Ջուրի կաթիլ մը մեծ գործ չկրնար տեսնել, բայց երբ չատ ջուրի կաթիլներ կը միանան, կրնան մարել եռնայի նման կատաղի հրաբուխ մը։ Գործենք միութեամբ, և այն ատեն մեր ազգին գոյութեան սպառնացող ամենազգի վտանգները պիտի կրնանք ջնջել։» Սոյն օգտաչատ ժողովը մեկուկէս ժամ տևեց, և ամենքը մեկնեցան խիստ գոհ։ Մր. Չէմպըրս երկու օր վերջ, երեքշաբթի, մեկնեցաւ դէպի Վան. բարի ճանապարհորդութիւն կը մաղթենք։ Ռ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵՆՔ

Այս չաթաթուան ամենէն կարևոր խնդիրները ընտրութեանց չուրջ կը դառնան։ Կաթողիկոսական ընտրութեանց արդիւնքը մինչև յառաջիկայ կիրակի յայտնի պիտի ըլլայ։ Մանուկեան և Ժամանակի թղթակիցները և Պոլսոյ պատգամաւորը հեռագիրներով յայտնեցին թէ Ռուս կառավարութիւնը ընտրութեանց վրայ ճնշում պիտի բանեցնէ և թէ երկոտձայն ունեցող պատգամաւորներուն միայն ծեղ քուէն պիտի ճանչնայ և պիտի պահանջէ որ քուէարկութիւնք փոխանորդին պատուիրակ Յակոբ Աչոտ եպսկ. չհաղորդեցին, որոնք անչուշտ այս անտեղի ոանձգութեան լուրը անմոռցմէ առաջ լսած ըլլալու էին։ Ամէն պարագայի մէջ այս մէկ «քուէի» կամ «գաղտնի քուէարկութեան» հարցը կ'արժէ Պոլսոյ ժէնիայի հման վրայ լուսաբանել։ Ինչպէս որ Տաճկահայերը ազգային, եկեղեցական և կրթական խնդիրներու նկատմամբ ազգային սահմանադրութեան տրամադրութիւններու համաձայն կը չարժին, այնպէս ալ Ռուսահայերը իրենց ներքին խընդիրները 1836ին Յովհաննէս Կարբեցի կաթողիկոսին օրով իրենց տրուած Պոլօժէնիայի համաձայն կը կարգադրուին։ Այս Պոլօժէնիայի մէջ սակայն ո՛չ բաց կամ գաղտնի քուէարկութեան և ո՛չ ալ երկու ձայն կամ քուէ ունեցող պատգամաւորութեան համար որևէ որոշ տրամադրութիւն կայ։ Երկու խնդիրներն ալ անորոշ թողուած են։ Այսպէսով ըստ երևութին Ռուս կառավարութիւնը բացարձակապէս իրաւունք ունի վերև յիշուած կարգադրութիւնները ընելու։ Բայց իրողութիւնն այնպէս չէ։ Երբ օրէնք մը որևէ թերութիւններ ունի, սովորութիւններ կը լրացնեն զայն։ Այսպէս Պոլօժէնիայի հիմնադրութենէն ի վեր զանազան վիճակներ այլևայլ պատճառներով չկրնալով մասնաւոր ներկայացուցիչներ ղրկել, իրենց քուէն ուրիշներու յանձնած են, և սովորութիւն եղած է որ պատգամաւոր մը երկու քուէէն աւելի չունենայ։ Ռուս կառավարութեան Ս. Էջմիածնի բոլոր ներկայացուցիչները այս սովորութիւնը ընդունած են։ Բայց ի սակից եթէ Ռուս կառավարութիւնը, օրէնքի կարգ անցած սովորութիւն մը փոխել կ'ուզէր, պարտաւոր էր նախօրօք տեղեկացնել այս պարագան պատրիարքարանի, որպէս զի զանազան վիճակներ իրենց քուէէն չզրկուէին և ոչ թէ վերջին պահուն այսքան յանկարծական անօրէնութիւն մը ընէր։ Բայց քուէարկութեան համար իրաւ է որ բուն Պոլօժէնիայի մէջ որևէ տրամադրութիւն չկայ, սակայն 1843ին տրուած նախարարական հրահանգը յայտնապէս բաց քուէարկութիւն կը տրամադրէ յայտարարելով, «ի ծանուցանել անուան էանոխոպին (կաթողիկոսական թեկնածուին, կ'ուզէ ըսել), էրբաւանչիր ու է ներկայ եղեալ անդամոցն, որոց են էրաուն ընորոնեան, ցացցն ի չաչ ըն՝ արձանի համաբէ արդեօ զառաջադրեալ անձն աստիճանի ծայրագոյն Պատրիարք-կաթողիկոսին թէ ոչ. այս արժանաւորութեան արտասանի միով բանիւ, ընդրեմ կամ ո՛չ ընդրեմ. տուչութիւն ձայնից ականի ի կրոսերագոյն աչխարհական պատգամաւորացն և այսու եղանակաւ հասանէ առ աւագադոյնն։» 1843ին տրուած նախարարական այս հրահանգէն ի վեր այս սովորութիւնը անխախտ մնացած է։ Ինչ կրնան ընել Տաճկահայ պատգամաւորները այսպիսի յանկարծականներու հանդէպ։ Հարկաւ կրնան անունք օրինական կատարեալ պատճառաբանութեամբ բողոքել և առժամապէս ձեռնպահ մնալ։ Մեր ազգային Երեսփ. Ժողովին պատգամաւորը դժբախտաբար Պոլօժէնիայէ չատ բան չի հասկնար և չնայելով իր զգայացունց յայտարարութեան, պիտի մնայ «հետևողին առաքելոցին» դերին մէջ. և այս ցաւալի է։ Ինչ ալ ըլլայ, ինչպէս Իզմիրլեան Հայրիկ ալ տեսակցութեան մը առիթ չեչտած է, պէտք չէ Ռուսահայ և Տաճկահայ պատգամաւորներ ընտրութեան խնդրին մէջ երկպառակին և պատգամաւորներուն մէկ մասը ընտրութեանց մասնակցի և միւս մասը ձեռնպահ մնայ։ Ռուսիոյ Հայոց քաղաքականութեան հանդէպ համերաշխ գործունէութիւն մը անհրաժեշտ է և այսպիսի գործակցութեան մը չնորհիւ միայն կարելի է Իզմիրլեան և Դուրեան իրը կաթողիկոսական թեկնածու ընտրել, քանի որ Ռուսահայ և Տաճկահայ պատգամաւորներու մեծամասնութեան տրամադրութիւնները բացայայտ են։

Հայ ազգին բաղձանքը իրականացաւ վերջապէս և Իզմիրլեան արքեպիսկոպոս պատրիարքական աթոռ բարձրացաւ սրատեսութեանց մէջ։ Պէտք է վերջապէս լրջօրէն դործի սկսիլ։ Ո՛չ թէ 32 տարիներու, ինչպէս սովորաբար կը չեչտուի լրագրութեան մէջ, այլ հինգ երկար դարերու դերութենէն ետքը Հայ ազգը իր գոյութեան նոր դարագլուխ մը կը բոլորէ սահմանադրական երկիրներու մէջ։ Ամբողջ ազգին ապագային վերաբերեալ ամէնէն կենսական և փափուկ խնդիրները այս ամիսներուն մէջ իրենց լուծումը պիտի գտնեն։ Ահարկու պատասխանատուութիւն մը կը ծանրանայ ժամանակակիցներուս վրայ, քանի որ մենք պիտի ըլլանք Հայութեան ապագայ բախտին դերբինները։ Օսմանեան երեսփ. ժողովին համար 40է աւելի Թուրքեր ընտրուած են արդէն, Հայերէն միայն ընտրուած էին մինչև չորեքշաբթի Գօյտաճեան (Մուրատ.—Գօղան) և Դաւիթեան (Իզմիտ)։ Հայկական նահանգներու մէջ կատարուած ընտրական գեղծումները թիւ ու համար չունին։ Մեր Պատրիարքարանի կամ ազգային ժողովին կողմէ այս առթիւ դեռ որևէ բողոք մը չմատուցուեցաւ կառավարութեան։ Ներքին գործոց նախարարը յայտարարած է Լէվնէն Հէրըլըի մէկ աչխատակցին թէ Հայերը Հայկական նահանգներու մէջ 700,000ի չափ են և ամէն ուրեք տեղական ընակչութեան փոքրամասնութիւնը կը կազմեն և այս պատճառով չեն կրնար Օսմանեան երեսփոխանական ժողովին մէջ իրենց թիւին համաձայն ներկայացուցիչներ ունենալ։ Խորհրդի Հայազատ նահանգէն չկրցանք որևէ երեսփոխան ընտրել և եթէ միւս նահանգներու մէջ ալ նման դժբախտութեանց հանդիպինք, ո՞վ պիտի ներկայացնէ տեղական Հայութեան ցաւերը Օսմանեան Երեսփ. ժողովին մէջ։ Դաւառներէն Հայ թերթերուն և Պատրիարքարան հասած տեղեկութեանց նայելով 1895-6ի ահռելագործութիւնը կը սիրէ դեռ ամէն տեղ, հարկաւ հին վարչութիւնը կարելի չէ մէկ օրէն արմատախիլ ընել, սակայն դիւրին էր կը կարծենք Հայ նահանգներու վալիներն ու դինուորական հրամանատարները սահմանադրաբար անձերէ ընտրել և չթողուլ որ ռէաքսիոնը կազմակերպուի։ Այս առթիւ եղած բոլոր բողոքներն ալ մինչև այժմ «ձայն բարբառոյ յանապատի» մնացին։ Ջնայելով դաւառներու այս ծանր կացութեան՝ ռէաքսիոնէրները հրապարակով, մամուլի միջոցով, կը հերքեն իրենց գեղծումներու մասին եղած ամէն ամբաստանութիւն, և կը խնդրեն որ Թուրք մամուլը Հայերու դանգատներուն ականջ չկախէ։ Այս բարեկրոնական պատճառները մեզի համար թէև չատ բացայայտ են և 1895ի կոտորածին և թալաններուն մասնակիցք երբեք իրենց յանցապարտութիւնը չպիտի խոստովանին, սակայն անոնց ճչմարտանման հերքումները կ'ազդեն մեր Թուրք սահմանադրական եղբայրներուն վրայ, մինչև որ անաչառ քննիչ յանձնաժողով մը տեղնիտեղօք դաւառներուն վիճակը և դանգատները քննէ։ Որքան այս քննութիւնը դոնէ փութացուի՝ այնքան լաւ է։

Նոյ. 12

Հ. ՍԱՄՈՒԿՈՆԵԱՆ

ՀԱՐՍՆԻՔ ՄԸ

Անչուշտ հոգեկան անկեղծ գոհունակութեամբ մ'է որ համակուած կը զգամ զիս, երբ ինձ վիճակած կը տեսնեմ Գոլէճիս Հայերէնի ուսուցիչ Տիար Գր. Հ. Գալուստեանի՝ Օր. Լուսաճին Սամուրգաչլեանի հետ պսակադրութեան հանդէսին նկարագրականը գրելու պաշտօնը։

Կարգ մը հարսանիքներ կան, օգտապաչտ չարժառիթներէ մղուած ապահովաբար, որոնք փոխանակ կարեկիցի ուրախութիւն մը ծնցնելու, յոռետես վիչտ մը կը ներչնչեն սրտին. մարդ կը վարանի խնդակցելու նորապսակ ամոլի մը, երբ դժբախտ ապագայի մը սուուերն է, որ կարծես կը տարուբերի անոնց չուրջ։ Այսպէս եղած են ընդհանրապէս այն բոլոր ամուսնութիւնները որոնց չարժառիթը սէրէ զատ ամէն ինչ է։ Ամուսնութիւններ ալ կան որոնք իրապէս նորակազմ ընտանեկան յարկը դրախտի վերածելու երջանիկ կոչումը ունին, սիրոյ ժպիտներով և արցունքներով սկսած և փոխադարձ հաւատարմութեան սուրբ ուխտով նուիրագործուած սրտի միութիւններն են ատոնք։ Ահա այսօրինակ ամուսնութիւններն են որ սրտագին խնդակցութեան արժանի են և բարեկամները ուրախացնելու ընդյօք ունին։ Տարակոյս չկայ որ Գրիգոր էֆ.ի և Օր. Սամուրգաչլեանի միութիւնը վերջին տեսակէն է, և այս՝ մեր խնդակցութիւնը բաւական է արդարացնելու։

Աչնանային գեղեցիկ առաւօտ մ'է և մենք դէպ ի կայարան ուղղուեցանք դիմաւորելու համար սիրակցորդ զոյգը և իրենց պարագաները. խանդավառ ծափահարութիւններ և ծաղկեփունջեր անոնց ժամանումը ողջունեցին. յետոյ կառքերու չարք մը ուղղուեցաւ դէպ ի Հայոց եկեղեցին, պսակադրութեան արարողութիւնը սկսաւ Գեր. Տ. Ներսէս Ծ. Վրդպ. Դանիէլեանի նախագահութեամբ։ Ցետոյ թափօրը ուղղուեցաւ դէպ ի վարժարան, ուր հիւրերը պատուասիրուեցան։ Հոս ալ Պատ.

Սամուէլ Մէզդոնեանի նախագահութեամբ հանդէս մը սարքուեցաւ, ուր հանդիսականներէն ոմանք ողջոյնի խօսքեր կարդացին եւ ուղերձներ խօսեցան. Տր. Թէրզեան էֆ. դրուատեց ամուսնական կեանքին առաւելութիւնները: Հանդէսը վերջացաւ եւ ներկաները ճաշի հրաւիրուեցան Գալուստեանց բնակարանը գոհ եւ ուրախ տպաւորութեան մը տակ:

Բարեբաստիկ, երկա՛ր տարիներ նորապսակ ամոլին: ԵՍ. Ա.

Տարսոն Գոլէճ, Նոյ. 2

ՈՍԿԻ ԵՒ ՀԱՄԱԿՐՈՒԹԻՒՆ

Տըխուր էի վիշտով տարտամ,
Տեսաւ իմ վիշտս անձ մը փարթամ.
Ցուրտ էր նայուածքն. սրեաւ ոսկի
Առանց սակայն սիրոյ խօսքի:
Վիշտըս անցաւ, ու հառուցի
Ոսկին զոր ան սրեաւ ինծի.
Եղայ իրմէ չընորհակալ
Եւ օրհնեցի իր դուքն օրհնակ:

Խոցուած էի և յուսահատ,
Երբ զիս տեսաւ անձ մը աղքատ.
Փաթթեց վէրքերս, տրեաւ ինձ հաց,
Գիշեր ցորեկ ան զիս հոգաց:
Արդ ինչ կրնամ ընել իրեն
Իր ըրածին այս փոխարէն:
Մնծ է ոսկին, այլ քան ոսկին՝
Համակրութիւնը երկնային:

Charles Mackay — Թրգ. Գ. Ե. ԿԻՒԼԵՍԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

Յօդ. 95. Առաջնորդը չպիտի կարենայ վանքերու մէջ բնակութիւն հաստատելով պաշտօնին տեղէն հեռանալ, այլ գաւառին գլխաւոր քաղաքին մէջ ազգային Առաջնորդարանը պիտի բնակի, ուր կը գումարուին եւ Գաւառական Ժողովները: Երբ Առաջնորդ մը միանգամայն եւ Վանահայր ըլլայ, եթէ վանքը միայն մէկ օրուան ճամբայ հեռի է Առաջնորդանիստ քաղաքէն, կրնայ երկու պաշտօնն ալ մէկտեղ վարել, երբեմն երբեմն Վանքին այցելութիւն ընելով: Բայց եթէ հեռաւորութիւնը օրուան մը ճանապարհէ աւելի ըլլայ, պէտք է որ Վանքին մէջ իրեն փոխանորդ կարգելով, ինք քաղաքը բնակի: Սակայն հարկ եղած ժամանակ իր վիճակին ամէն կողմը այցելութեան կրնայ երթալ:

Յօդ. 96. Կ.պոլսոյ մէջ եղածին նման՝ Գաւառներուն մէջ ալ ամէն թաղ պիտի ունենայ Թաղական Խորհուրդ մը, Թաղական Մնտուկ մը եւ Թաղական Դիւանատուն մը: Նմանապէս Առաջնորդանիստ քաղաքին մէջ պիտի հաստատուին Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովներ, եւ Քաղաքական Ժողովին անօրէնութեանը տակ՝ Գաւառական Մնտուկ մը: Նաեւ Առաջնորդարանի մէջ Գաւառական Դիւանատուն մը հաստատուելով, Առաջնորդական վիճակին բոլոր ժողովրդոց Թաղական Ազգահամարի տումարները հոն պիտի ժողովին, եւ Գաւառական ընդհանուր Ազգահամար պիտի կազմուի:

Յօդ. 97. Առաջնորդի ընտրութիւնը նոյն եւ նըման Պատրիարքի ընտրութեան, Գաւառական Ընդհանուր Ժողովով կ'ըլլայ, և ընտրութեան տեղեկագիրը տեղւոյն Խառն Ժողովին միջոցաւ Պատրիարքին կ'ուղարկուի: Պատրիարքը Կեդրոնական Վարչութեան Խառն Ժողովոյ համահաճութեամբ կ'անուանէ զԱռաջնորդը, և Բարձրագոյն Դրան իմաց տալով պաշտօնական հրամանագիրը կ'ընդունի:

Յօդ. 98. Գաւառական Ժողովները Կեդրոնական Վարչութեան Ժողովներուն վերաբերեալ տրամադրութեանց համեմատ պիտի կազմուին, և պաշտօններն ու պարտաւորութիւնները նոյն և նման են: Բայց Գաւառական Ժողովներուն անդամոց թիւը՝ իւրաքանչիւր վիճակի համար միանգամ պիտի սահմանուի, ամէն մէկ գաւառի բնակչաց թուոյն համեմատութեամբ: Մինչեւ որ Ազգային տուրքը գաւառներուն մէջ օրինաւոր կերպիւ հաստատուի, Տէրութեան առաջին և երկրորդ և երրորդ աստիճանի տուրք տուող անձինք միայն պիտի ընտրեն Գաւառական Ընդհանուր Ժողովոյ անդամները: Եւ այս Ժողովներուն կազմութեան կերպը՝ իւրաքանչիւր վիճակի բնակչաց թուոյն նայելով՝ Կեդրոնական Վարչութիւնը պիտի որոշէ, Առաջնորդաց հետ խորհրդակցելով:

ԳԼՈՒԽ Ե.

ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յօդ. 99. Ազգային Սահմանադրութեան հիմնական սկզբունքն անփոփոխելի են: Բայց երբ փորձառութեամբ՝ ինչ ինչ սրամադրութեանց փոփոխութիւնը հարկաւոր դատուի, Ընդհանուր Ժողովը՝ Սահմանադրութեան հաստատութենէն հինգ տարի ետքը՝ Վերաքննութեան Յանձնաժողով մը կը կազմէ, Կրօնական և Քաղաքական Ժողովներէն երեքական անդամ, չորս Տեսուչ Խորհուրդներէն երկերկու անդամ, և աստիճամբ զատ Ընդհանուր Ժողովոյ մէջէն կամ դրսէն վեց հոգի, ընդամէնը քսան անդամ ընտրելով: Այս Յանձնաժողովը կը սահմանէ հարկաւոր դատուած փոփոխութիւնները, որ Ընդհանուր Ժողովը վաւերացնելէն ետքը, Բարձրագոյն Դրան կը ներկայացուին, և կայս. հրամանին համեմատ կը գործադրուին:

ՎԵՐՋ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Մայրաքաղաք. Թուրքևպուլկար պատուիրակութեան անդամներուն մէջ գոյացած համաձայնութեամբ անցեալ չաբթու Մ. Լիւլիչէվ հեռագրով Պուլկարիայէ խնդրեց Արևելեան երկաթուղիի ընկերութեան հաշիւներուն ուսումի տեղեակ ճարտարագէտներ ղրկել մայրաքաղաքս։ Այդ առիթով բանակցութիւնները քանի մը օր դադրեցան։ Բայց երկուշաբթի վերսկսան Մ. Մորֆով և Մ. Սթէֆօ Սէրաֆիմ ճարտարագէտներուն ժամանմամբ։ Կ'ըսուի թէ համաձայնութիւն գոյացած է սապէս. Արևելեան Րումէլիի տուրքը տարեկան 114,000 ոսկի հաշուելով դրամագլխի վերածուած է և տարեկան միանուագ վճարումներով պիտի հատուցուի 38 տարիէն։ Պուլկարիա Օսմ. տէրութեան պիտի վճարէ 1,750,000 ֆրանք Պելլովա—Վագարելի Օսմ. երկաթուղիին համար և տէրութեան ու Ընկ.եան միջև կատարելի հաշուեյարդարումէ մը եռդը պիտի գնէ զայն։ Պուլկարիոյ տուրքը և Օսմ. Հանր. Պարտքէն անոր բաժինը Դեսպանախորհրդին կը թողուի որոշել, նմանապէս Պուլկարիոյ վագոններուն խընդիրը։ Մակեդոնիոյ մէջ Պուլկար Էկզարքը պիտի չմանչցուի։ — Բանակցութիւններուն անցեալ չաբթուան առաջմեայ ընդհատման միջոցին պատերազմական պատրաստութիւններու լուրեր տեղացին Մոնթէնեկրօէ, Սերպիայէ և Պուլկարիայէ միանգամայն։ Ուստի և կառավարութիւնը հարկ դատած հրահանգները տուաւ ուր որ պէտք է, և իր դեսպաններուն ձեռամբ Մոնթենեկրօէ և Սերպիայէ պահանջեց որ սահմանագլխի վրայ զինուորական պատրաստութիւնները դադրեցնեն, քանի որ անոնք ժողովրդին վրայ գէշ ազդեցութիւն կ'ընեն։ — Բ. զօրաբանակի հեծեալներուն հրամանատար Սպիզ փաշա Էմիրնէ ուղևորուեցաւ։ — Բ. զօրաբաժնի պաշտօնանկ հրամանատար Շէվքէթ փաշա թիկնապահութենէ ալ պաշտօնանկ եղաւ։ Թուրք թերթեր կ'ըսեն թէ Եըլտըզի ամրաչէն վաչտին և աշխատանոցի զինուորներուն միջև սիրոյ յուզում մը այս փաշային թելադրութիւններուն արդիւնքն է։ — Ներքին գործերու նախարարութեան հրամայեցաւ տեղեկութեան գիւան մը կազմել լրագիրներու տեղեկութիւն հաղորդելու համար։ — Պէչիկթաշի ոճրին հեղինակներէն վախտտական Բուրդ Ահմէտ ձերբակալուեցաւ և պիտի դատուի։ — Երկուշաբթի Քէօր Ալի և ընկերը դարձեալ դատուեցան Եղեռնադատ Սաեանին առջև, որու նախորդ վիճիռը բեկուած էր։ Եւ որոշուեցաւ Քէօր Ալիի մահուան վիճակը քննել տալ Բժշկական Վարժարանին։ — Թանին երկրորդ հաշուով մը 2,822,773 կը հանէ Օսմ. պետութեան Ցոյներուն թիւը, 1,050,513 Հայերունը, 60,597 Ցոյն կաթոլիկներունը և 90,050՝ Հայ կաթոլիկներունը։ Այս հաշուով Ցոյները 28-30 երեսփոխան ունենալու են։ — Մասնագէտ երկրագործներէ և ձեռնհաս անձերէ ընկերութիւն մը կազմուեցաւ Օսմ. երկրագործական Միութիւն անունով։ Եւ Վարչական Ժողովը անմիջապէս Բ. Դրան յիշատակագիր մը մատոյց, որպէս զի նահանգային երկրագործներու հարկ եղած աջակցութիւնն ընծայուի սերմնացու տալով, վասն զի դրամ չունին։ — Մինչև չաբաթ օր 70 երեսփոխանի ընտրութիւն միայն ծանօթ էր։ Ասոնց 61ը Իսլամ են, 5ը Ցոյն, 1ը Հայ, 7ը Պուլկար և 1ը Հրեայ։ — Ցոյն Պատրիարքարանի պաշտօնաթերթը սապէս կը գրէ. «Երիտասարդ Թուրքերը և Օսմ. Համիթէի անդամները կը վստահացնենք թէ հին վարչութեան վերադարձին չենք փափաքիր քնաւ։ Մինչև որ մահու և կենաց խնդիր մը չունենանք, օտար միջամտութիւն չենք ընդունիր։ Իսկ եթէ մեր փափաքին հակառակ այդպիսի միջամտութեան պէտք տեսնենք, բոլոր պատասխանատուութիւնը իրենց վրայ կ'իյնայ։ . . . Սահմանադրութիւնը չարամադրեր աղգերն իրար ձուլել և քաղաքական ու կրօնական փորձականտի կազմութիւնն արգելել։»— Մայրաքաղաքիս մէջ «Ազգային Դրամատուն» մը պիտի հաստատուի 3,300,000 Օսմ. ոսկի դրամագլխով, որ 11 ոսկինոց 300,000 բաժնեթղթի պիտի բաժնուի, 30,000ը միայն Օսմանցիներու յատուկ և առանձնաշնորհում, իսկ մնացեալը ունկերկայացնողի յատուկ և մանաւանդ արուի։ Դրամատունը մէկ ամիսէն պիտի սկսի գործել։ Պիտի ունենայ նաև իրեն կից «Օսմ. Կալուածական Դրամատուն մը։» — Կառավարութիւնը ուզած է ջնջել օտար նամակատուններն։ Բայց օտար կառավարութիւններ պատասխանած են թէ վստահութիւն չունին Օսմ. Դպրատարութեան վրայ։ Ելևմտական նախարարութեան խորհրդական Մ. Լոռան ալ խորհուրդ տուած է որ, եթէ օտար նամակատունները կարելի չէ փակել տալ, գոնէ Օսմ. նամակաղրկմ գործածել արուի անոնց։ — Բերայի ոստիկանութիւնը տասն յօդուածով հրահանգ մը պատրաստեց զէնք արձակողներու դէմ։ Այսպիսիներ մինչև մէկ չաբաթ բանտարկութեան և 4 ոսկի տուգանքի պիտի ենթարկուին։ Զէնքն ալ պիտի գրաւուի։ — Նախկին սպարապետ Բիզա փաշա

հրաւիրուեցաւ պատերազմական պաշտօնատան վճարել դուռմար մը, որ անկանոն կերպով վճարուած է Պոլսոյ հրամանատար Սաատէտտին փաշայի։ — Շիրքէթի Խայրիյէի վարչութիւնը դրած է Իգպամի թէ փետր.է առաջ երթեւեկի դիները պիտի զեղչէ, կամուրջին և երկու եզերքի նաւահատոյցներուն միջև հեռաձայն պիտի հաստատէ և, եթէ երեսփ. ժողովի նիստերը գիշերը ուշ ժամանակ չարունակեն, այդ ժամերուն կամուրջէն չոգենաւ պիտի բանեցնէ դէպ ի Վոսփորի այլեայլ կողմերը։ — Շիչլիի զինուորական հրամանատարին տեղ ոստիկանական քոմիսէր մը դրուեցաւ։ — Բ. Դուռը հրամայեց ազատ արձակել Րումելիի բէսիքճիները։ — Անցեալ չաբթու թղթատարական և հեռագրական վերահսկուչ Ղալիպ պէյի վրայ սպանութեան փորձ մը կատարուեցաւ իր պաշտօնատան մէջ, բարեբախտաբար անյաջող։ Ձարագործը բռնուեցաւ և կը քննուի։

Ա.Եպ. Ֆնդ. Ազգապետարան հաղորդուեցաւ թէ Օրտուի Հայ Աւետարանականներու եկեղեցւոյ շինութիւնը, Մալաթիոյ եկեղեցւոյ և դպրոցի շինութիւնը, Եողղատի եկեղեցւոյ շինութիւնը և Ֆարգինի եկեղեցւոյ շինութիւնը արտօնող կայս. իրատէներն ելած են, նմանապէս ելած է Սունկուրլուի մէջ դպրոցի շինութեան և ազօթատեղիի վաւերացման իրատէն։ — Վարչ. ժողովը Վահ. Ազգապետ էֆ.ի նախագահութեամբ գումարեցաւ անցեալ ուրբաթ։ Սահմանադրութեան ծրագրի մանրախուզմանին տեղեկագիրը մաս առ մաս նկատողութեան առնուեցաւ։ Խմբագրող մարմինը պիտի բաղկանայ Վարչ. ժողովէն չորս, չորս Հայ Աւետ. Միութիւններու սահմաններուն մէջ գտնուող ժողովուրդներէն մէյմէկ, Կ. պոլսոյ Ցոյն Աւետ. եկեղեցիէն մէկ, Սիւրիայէ մէկ, Ասորի Աւետարանականներէ մէկ և Կ. պոլսոյ Աւետ. ժողովուրդէն երկու անդամներէ։ Գործի պիտի սկսի երբ անդամոց մեծամասնութիւն գոյանայ։ Սահմանադրութեան հիմ պիտի բռնուին Տիւթիւրի Բողոքական հաւատարութեան յատուկ կանոնագրին սկզբունքները։ Ծանօթ սահմանադրութիւններէն և ձեռնհաս անձերու խորհուրդներէն օգուտ պիտի քաղուի և տեղական ազգապետներու թելադրութիւնները պիտի առնուին թղթակցութեամբ։ Երբ խմբագրութեան գործը աւարտի, արդիւնքը տեղեկագրով մը Վարչ. ժողովին պիտի ներկայացուի։ — Մարսուանի Անաթոլիա Գոլէճին գլխաւոր հիմնադիրներէն Տր. Թրէյսիի եօթանասնամեակին առիթով Հոկ. 30ին չքեղ հանդէս մը կատարուած է տեղւոյն միսիոնարներուն կողմէ և կրթական գործիչներուն ու ժողովուրդին մասնակցութեամբ։ Հանդէսէն ետև Գոլէճին արհեստական ճիւղին տեսուչ Ղազարոս Էֆ.ի առաջարկով և օրինակով Ա-Եոթքէրի կոչին ի պատասխան 144 մէճիտիյէ հանգանակուած է սովեալներու համար։ — Ցրէզնօի Հայ դաղութը Հայաստանի սովեալներուն համար հանգանակութիւն մը բացած է և ցարդ 800 տոլարէ աւելիի խոստում առած է։ Տեղւոյն Աւետ. եկեղեցիներէն միոյն սարկաւագ և եռանդուն աշխատաւոր Պ. Յովհաննէս Կիրակոսեան Հոկ. 15ին յանկարծամահ եղած է։ — Տիկին Եուլիա Տ. Շահվելէեան ի Ռուսճուգ Հոկ. 17ին կնքած է իր մահկանացուն 42 տարեկան։ — Անաթոլիա Գոլէճի 1901 տարուան չրջանաւարտներէն Միսաք էֆ. Կիւլպէնկեան ամուսնացած է Օր. Սրուսեակ Փէշտիմալճեանի հետ։

Հայ Ֆող. Իզմիրլեան Սրբազանի Պատրիարքութեան տիրով չնորհաւորական հեռագիրներ հասան Կիլիկիոյ Կաթողիկոսէն, Երուսաղէմի Պատրիարքէն, Էջմիածնի Կաթող. Տեղապահէն և Էջմիածնի Կաթող. ընտրութեան պատգամաւորութենէն և բազմաթիւ անձերէ։ — Պատրիարք Հայրը Պատր. Փոխ. Ղեւոնդ Վրդ. Դուրեանը վերահաստատեց իր պաշտօնին մէջ։ — Պատրիարք Հօր կայս. պալատ երթալու արարողութիւնը կայս. իրատէով երէկի յետաձգուեցաւ։ Բայց Պատրիարք Հայրը ծանոյց Բ. Դրան թէ նոյն օր չկրնար Պալատ երթալ։ — Պէշիքթաչի Թուրք հասարակութիւնը Մոլլաներու և նուագածուներու խումբի մը առաջնորդութեամբ երկրորդ կարգի ընտրողներու քուէտուփը Ցունայց և Հայոց եկեղեցիները տարաւ։ Հայ քահանաներ դիմաւորեցին թափօրը և ողջագուրուեցան Մոլլաներուն հետ։ — Նոյ. 16էն ի վեր Ազգ. Հիւանդանոցի հաշիւը կարուած է։ — Գալֆաեան Որբանոցի մայրապետը իր 80 որբերուն անուռազ վիճակին հարկադրուած դիմում ըրաւ Վահ. Սուլթանին, որ եթէ հնար է՝ վերստին չարունակուի կայս. չնորհը, օրական 7½ քիլօ միս և 20 քիլօ հաց, ապա թէ ոչ՝ Որբանոցը ամիսը 30 ոսկի պարտք պիտի ընէ և հնարաւոր չէ որ կարենայ պահել որբերը։ — Կառավարական 2,000 ոսկւոյ նպաստէն 500 ոսկի մնայ վճարելի։ Ցաւալի է որ տակաւին կառավարական կարևոր կարգադրութիւն մը չեղաւ թշուառներու համար։ — Պատրիարք Հայրը Սրմաչի Դպրեվանքին Փոխ Վանահայր Բաբգէն Վրդ.ի հրամայեց տեղեկագիր մը պատրաստել նոյն հաստատութեան կացութեան վրայ և Պատրիարքարան ներկայացնել։ — Երուսաղէմի Պատրիարքարանը Դատական նախարարութենէն խնդրած է վանքին ար-

տաքսել երկու վարդապետները, որոնք անկարգութիւններու պատճառ կ'ըլլան։ — Ցոյն կառավարութիւնը Աթէնքի Հայ գաղութին ուրոյն ազգութիւնը ճանչցած է։ Ասով Աթէնքի Հայ մատուռը և անոր մէկ կալուածը, որ Պետրոս Եղոյեանի անուան արձանագրուած էր, Ազգին սեփականութիւնը կը դառնան։ — Պոլիս դիզուած գաղթականներէն 50 հոգի ղրկուեցան Իզմիտ և Ատաբազար։ Անոնց 30ին համար գործ գտնուած է և մնացեալը կը կերակրուին Աղբատախնամէն։ Իզմիտի Առաջնորդը որ մեծ հոգածութիւն ցուցած է այս մասին, 50 հոգի ևս ուզած է խնամելու համար։ — Տարօնի և Սասունի մէջ ապրող ահաւոր սովին ճիրաններէն ժողովուրդը փրկելու համար երեք անդամէ բաղկացեալ պատգամաւորութիւն մը ճամբայ ելած է մայրաքաղաքս գալու համար։ Ղրկուած 150 ոսկին հազիւ մէկ օրուան ապրուստ եղած է իւրաքանչիւրին 25 փարա ալով։ Ըսել է թէ 32,000է աւելի անձինք անօթութենէ կը տանջուին։ — Գոչհիսարի և Շար Գըլայի չրջակայ Հայ գիւղացիք քաղաք փախած են կոտորածի սպառնալիքէ և խուժանի ցոյցերէ ահաբեկած։ — Մարսուանի մէջ Հոկ. 27ին տեղի ունեցած է Հնչակեան ակումբին պայծառնական բացումը։ Շքեղ հանդէս մը կատարուած է, չահեկան բանախօսութիւններ եղած են և գինուորական նուագախումբը ընտիր կտորներ ածելով մասնակցած է հանդէսին։ — Նարեկայ վանքի զանգակատունը, որ երկրաշարժէն վնասուած էր, Նոյ. 1ին յանկարծ փլած է և չորս հոգի մեռած են քարերուն ներքև։ — Զէյթունի սովեալներուն համար Արսլանպէկի և Օվաճղի Տ. Կարապետեան մանարանի գործատորուհիները 1,226, Արսլանպէկի ժողովուրդէն 888 և Պէօյիւքթէրէյէ 545 դահ., Ատաբազարէ 11 ոսկի, կաթոլիկներուն համար Տարտանէլէ 1,500 և Մանիսայի ձեռամբ հանգանակուած 736 դահ., Կեսարիայէ 15 ոսկի և Ժընէվէ 137 ֆրանք հասած են Պատրիարքարան։ — Զէյթունի սովեալներէն չատեր հարկադրուած են իրենց զաւակները անչեան դնով Թուրք և Չերքէս հարուստներու ծախել՝ փրկելու համար անոնց և ընտանիքին միւս անդամներուն կեանքը։ — Հաճընի ժողովուրդը բազմութեամբ կը գաղթէ։ Սովը ամայութիւն կը սպառնայ քաղաքին։

ԱՐՏԱՔԻՆ

Հնդկաստան. Կալկաթայէ ասպէս կը հեռագրուի Նոյ. 8 թուականով. Երէկ իրիկուն Պէնկալացի մը Հիւսիս. Կալկաթայի մէկ սրահին մէջ Շիքակօի Համալսարանին դասախօսներէն Փրոֆ. Պըրթընի մէկ ատենախօսութեան առիթով յանդուգն փորձ մը ըրաւ կառավարչի տեղակալը (Սըր Էնտրու Ֆրէյզըր) սպաննելու։ Սըր Է. Ֆրէյզըր Պըրտուանի Մահարաճային և Ե. Ֆ. Ը.ի քարտուղար Մր. Պարպըրի ընկերակցութեամբ կը պատրաստուէր բեմը ելլել, և ահա երիտասարդ մը խոյացաւ և վեց մատնաչափ հեռաւորութենէ վեցհարուածեան մը արձակեց երկու անգամ։ Բարեբախտաբար փամփուշտները կրակ չառին։ Մր. Պարպըր, որ Ամերիկացի է, յարձակեցաւ, ոճրագործին վրայ որ վայրագաբար գլխէն վիրաւորեց զայն ծանրապէս։ Նոյն միջոցին Պըրտուանի Մահարաճան, որ բարձրահասակ և ուժեղ մարդ է, ցցուեցաւ Սըր Էնտրու Ֆրէյզըրի և չարագործին միջև, և ապա բռնելով տեղակալը՝ դռնէն դուրս հրեց գլխովին անվնաս։ Մինչ Մր. Պարպըր չարագործին հետ կը մաքառէր, առաջին աթոռներուն վրայ բազմող խուռներ մը պէնկալացիներ սրահէն փախան։ Կը կարծուի թէ ատոնք ներկայ կը գտնուէին չարագործին ձեռնարկին օգնելու նպատակով։ Երբ չարագործը վերջնականապէս բռնուեցաւ, ատենախօսութիւնը չարունակեց և երբ այս լմնցաւ, Սըր Է. Ֆրէյզըր չընդալից ծափերով պատուուեցաւ։ Տեղակալը սպաննելու չորրորդ փորձն է այս։ Իռլէնտէն և Սկեյլոնէն այս առիթով կ'ըսեն թէ այս փորձը կ'ապացուցանէ անիշխանական խոր ու ընդարձակ չարժման մը գոյութիւնը և կ'ըսեն թէ չանք խնայելու չէ այդ չարժումը ի սպառ բնաջինջ ընելու համար։

Չին. Նոյ. 13ին Չինու Կայսրը մահամերձ վիճակի մէջ էր։ Միևնոյն ժամուն Մայր Կայսրուհին ծանր հիւանդ էր։ Չուն իչխանը Կայս. հրովարտակով մը խնամակալ կարգուեցաւ, իսկ հինգ տարեկան որդին Փուևի՝ գահաժառանգ։ Քաղաքիս հեռագրական գործակալութիւններ այս չարթու կայսեր և Մայր Կայսրուհիին մահն ալ ծանուցին։

Անգղիա. Լոնտոնի Լորտ Քաղաքապետին տարեկան հացկերոյթին առիթով Մր. Էսքուիթ ճառ մը խօսեցաւ որ մանաւանդ կերպով հաճելի տպաւորութիւն գործեց Կ. պոլսոյ մէջ։ Ճառախօսը իր ճառին մեծագոյն մասը Արևելքի կացութեան նուիրեց և Անգղիական կառավարութեան սա դիրքը վերահաստատեց թէ միջազգային դաշնագրութիւններ չեն կրնար բռնաբարուիլ առանց բոլոր սահմանադրող տէրութիւններուն հաւանութեան, և թէ առկախ խնդիրներուն մէջ նախ Թուրքիոյ իրաւունքները և փափաքները նկատուելու են։

«Մեր նպատակները ահաւասիկ,» ըսաւ. «Եւրոպային օրէնքը պահպանել, Թուրքիոյ վարչային նոր դրութեան բանաւոր պատեհութիւն ընծայել և անոր հանդէպ արդար ընթացքի մը հետեւիլ, նաև վէճի ենթարկուած զանազան չահերն ու դիւրազգածութիւնները այնպէս յարդարել որ խաղաղութիւնը չխանդարուի և ազատութեան և բարւոք կառավարութեան ճամբան հարթուի։» Ապա Վարչապետը խօսեցաւ Գերման կայսեր վրայ և վստահաբար յոյս յայտնեց թէ բոլոր թիւրիմացութիւնները պիտի վերցուին, և յարեց. «Այսպիսի ժամանակ մը մեկուսացման, թշնամական խմբակցութիւններու և մրցակցական միաբանութիւններու խօսքեր ըլլալու չեն նկատմամբ տէրութիւններուն, այն տէրութիւններուն՝ որոնք քաղաքակրթութեան և անոր մեծագոյն երաշխաւորութեան, որ աշխարհի խաղաղութիւնն է, միացեալ խնամակալներն են։»

Փրանսա. Նոյ. 10ին Փարիզ լուր հասաւ թէ Գերմանիոյ և Փրանսայի միջև համաձայնութիւն գոյացած է Քասապլանքայի խնդիրը իրաւարարութեան յանձնելու նկատմամբ, պայմանով որ երկու երկիրները փոխադարձաբար ցաւ յայտնեն Սեպ. 25ի միջադէպին համար։ Այս լուրը չատ մեծ գոհունակութիւն պատճառեց Փրանսայի մէջ։ Համաձայնութիւնը հնարաւոր դարձաւ այն ժամանակ երբ կայսրը կարդաց միջադէպին Փրանսական տեղեկագիրը և հիմնական տարբերութիւններ նչմարեց անոր ու Գերմանականին միջև։ — Նշանաւոր ակադեմական և թատերգակ Վիքթորիէն Լարուա մեռաւ։ —Բայխսթակի վիճաբանութիւնները Փրանսայի մէջ մեծ հետաքրքրութիւն կը չարժեն, մանաւանդ իրենց ազդեցութեանն համար Գերման զանազան կուսակցութիւններու դիրքին վրայ հանդէպ կառավարութեան արտաքին աշխարհավարութեան։ Թղթակից մը կ'ըսէ, «Հիմա Փրանսայի մէջ անկարելի է Վիլհելմ կայսրը Եւրոպայի խաղաղութեան բուն սիւնը նկատել, ինչ ալ ըլլան անոր անձնական դիտաւորութիւնները։»

Գերմանիա. Բայխսթակի Նոյ. 10ի նիստը իր վրայ կեդրոնացուց բովանդակ Գերմանիոյ և Եւրոպայի ուշադրութիւնը։ Պիւլով իշխանը կայսեր տեսակցութեան վրայ ուղղուած հարցապնդման մը պատասխանեց։ Նախ մէյմէկ ժամ խօսեցան Ազգային Ազատական Հէր Պասըրման, Արմատական Տր. Վիմըր և Ընկերվարական կուսակցապետ Հէր Սինկըր։ Ցետոյ երկու կարճ ուղերձներ եղան Պահպանողական և Ազատ Պահպանողական կուսակցապետներու կողմէ։ Ապա Վարչապետն իր պատասխանը տուաւ 20 վայրկեան տեւող ուղերձով մը։ Այս պատասխանը ուշի ուշով ունկնդրուեցաւ, բայց առանց համակրանքի։ Վարչապետն աշխատեցաւ փոքրկացնել Տէր և Թելէկրաֆի տեսակցութեան, մանաւանդ Պօէրներու դէմ արշաւանքին համար պատրաստուած կարծեցեալ ռազմական քարտէսին կարեւորութիւնը, ուրանալ թշնամական ոեւէ դիտաւորութիւն Ճափոնի դէմ և բացատրել բարեկամական դիտողութիւնները զորոնք կայսրն ըրած է Անգղիոյ մօտ։ Վարչապետն ըսաւ թէ «Կայսրը, գիտնալով թէ իր խօսակցութիւններուն հրատարակումը Անգղիոյ մէջ յառաջ ըերած չէ այն տպաւորութիւնը՝ զոր ինք կ'ուզէր, այլ խորին յուզման և ցաւագին վիշտ առիթ եղաւ բուն մեր երկրին մէջ — և այս մասին հաստատ համոզում գոյացուցած եմ նկղութեան այս օրերուս մէջ — այսուհետև առանձին խօսակցութիւններու մէջ անգամ այն զգուշաւոր դիրքը պիտի բռնէ, որ հաւատարապէս անհրաժեշտ է միջոցիակ աշխարհավարութեան չահուն և արքունիքի հեղինակութեան համար։ Եթէ այդպէս չըլլար, ոչ ես և ոչ յաջորդներս ոեւէ մին պիտի կրնար պատասխանատուութիւն ստանձնել։» Գալով տեսակցութիւնը հրատարակելու պատասխանատուութեան, իշխանը իր վրայ առաւ բովանդակ պատասխանատուութիւնը, և իր խօսքը վերջացուց՝ այս դժբախտութիւնը ազգային աղէտի մը չփոխարկելու կոչ մը ընելով ժողովականներուն։ Թայմսի թղթակիցը, հետեւեալ օրուան քննադատականը կծու ուղերձները և Գերման մամուլին դիրքը տեղեկագրելու միջոցին, կ'ըսէ թէ միաձայնութեամբ կը պախարակուի կայսեր արշաւանքը բարձր քաղաքականութեան մէջ։ Բայց կ'աւելցնէ թէ «անձնական այս կառավարութեան» դարման մը գտնելու ոեւէ լուրջ աշխատութեամբ ի յայտ կու գայ Գերման Սահմանադրութիւնը կայսրանձգութիւններու դէմ պաշտպանելու դժուարութիւնը։ Գլխաւոր անպատեհութիւնը սա է որ ժողովրդին ներկայացուցիչները սահմանադրական ոգիով տոգորուած չեն և, եթէ ըլլային իսկ, դժուարութիւն պիտի կրէին ժողովրդին կամքը չեչտելու։ Ցայտնի է թէ Գերման ժողովուրդը ձանձրացած է միջադգային անդուլ զրգռումներէն, որոնց տեղի կու տան կայս. խօսքերը։ Վարչապետը Նոյ. 16ին Քիլ գնաց Բայխսթակի վիճաբանութեան տեղեկագիրը ներկայացնել կայսեր։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱԿՈԲ ՊՈՑԱՃԵԱՆ
Ֆինճանճըլար եոգուշու Ամերիգան խան

ՀԱՏՈՐ ԿԱ. ԹԻՒ 47 — ԼՐԱԲԱԺՆԻ — 1908 Նոյ. 23

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Օսմ. Մկոռ. և Ցառաջք. Քոմիթէն. Այս մարմինը իր հիմնական կանոնագրին համաձայն տարեկան իր համաժողովը գումարեց Հոկ. 18էն մինչև Նոյ. 7 ներկայութեամբ կեդրոնատեղիի անդամներէն և Բումէլիի ու Անատոլուի այլևայլ կողմերէն ղրկուած պատուիրակներու։ Անհաւասիկ որոշումներն ըն ամենք. 1. Կայսրը Սահմանադրութեան պահպանման համար երդում ըրած է։ Եւ ցորչափ այդ երդման հաւատարիմ մնայ, ամէն յարձակումէ զերծ պիտի ըլլայ։ 2. Քոմիթէին քաղաքական ծրագիրը նոյնութեամբ ընդունուեցաւ և վաւերացուեցաւ։ 3. Քոմիթէին անդամները Երեսփ. Ժողովին մէջ Քոմիթէին անունով պիտի գործեն։ 4. Քոմիթէին ծագման, զարդացման և յաջողութիւններուն պատմութիւնը պիտի յօրինուի յատուկ յանձնաժողովի մը ձեռամբ, և մինչև անոր հրատարակումը Քոմիթէին անդամներէն ոչ մին հրատարակութիւն պիտի ընէ սոյն նիւթին վրայ։ Միայն պիտի չարուեր նախկին Նիազի պէյի յիշատակներուն հրատարակումը։ 5–9. Նահանգներու մէջ հրատարակելի թերթերու ուղղութիւնը որոշուեցաւ, հաչիւներ քննուեցան ու վաւերացուեցան և հիմնական կանոնագրի բարեփոխումներ ընդունուեցան։ 10–13. Բանակի հետ յարաբերութիւնները քննուեցան և հրահանգ մը գրի առնուեցաւ և կեդրոնական նոր մարմին մը ընտրուեցաւ ըստ կանոնի։ Եւ որոշուեցաւ նախաձեռնութեան ոգին արթնցնել ժողովրդին մէջ, կրթական գործին և արհեստներու ծաղկման ատաջել, նաև աշխատիլ որ կառավարութիւնը կուսակալներուն իրաւասութիւնը ընդարձակէ նահանգներու մէջ, նահանգներու չրջանակէ դուրս գտնուող գործերու համար ալ Քոմիթէին միջոցով երեսփոխաններու մօտ և երեսփոխաններու միջոցով ալ նախարարներու մօտ աղեցութիւն բանեցնել։

Օսմ. Սահմնպք. Հայ Տաբմին. Այս մարմինը անցեալ չաբթուան իր նիստին մէջ հետևեալը որոշեց միաձայնութեամբ, յաջորդ նիստի մը յետաձգելով Վերակուտականներու ցանկին պատրաստութիւնը.

«1. Մայրաքաղաքիս ընտրութեանց առթիւ, միահամուռ բոլորուած մեր նչանակած երկու ընտրելիներուն չուրջ, ցաւելով հանդերձ որ Ցոյն տարրը կարգ մը եղելութեանց հետևանքով չէ յաջողած Թուրք տարրին հետ միաբանութեամբ աչխատիլ և այս միաբանութիւնը գոյացնելու համար Հայ տարրին աչխատութիւնն ալ յաջողութեամբ պսակուած չէ, Նկատելով սակայն որ ի սկզբանէ Հայ տարրը որոշած է Թուրք տարրէն չբաժնուիլ և չհեռանալ ու Փըռնոփոլ ալ ստորագրած է և փոխանակած, որու պիտի հետևի ամէն կերպով, Հաւատալով որ այդ Փըռնոփոլը ստորագրող Իթթիհատ ու Թէրաղգը ձէմիյէթին և Թէսհիլ ի Իսթիխլաթի Հէյեէթի մարմիններն ալ պիտի յարգեն այդ Փըռնոփոլով իրենց ստանձնած և ստորագրած յանձնառութիւնը, թէ այս կերպ պատուոյ զդացման վրայ հիմնուած պարտաւորութիւններ ուրիչ ամէն յանձնառութիւններէ աւելի ստիպողական ոյժ պիտի ունենան, զոր վերոյիչեալ մարմինները և մեր Թուրք հայրենակիցները առհասարակ լիովին կ'ըմբռնեն և իրաւունք ունին ուրիմն հաւատք ընծայելու այս Փըռնոփոլի պայմաններուն անկեղծ գործադրութեան, Համոզուած որ մէկ քանի թաղերու մէջ երկրորդ ընտրելիներու գործին առթիւ որոչ և արդար թիւով Հայեր չնչանակելու և տեղ տեղ ստուած խոստման դէմ չարժելու ձևով Թուրք հայրենակիցներու կողմէ տեսնուած ջանքը Հայերու անիրաւութիւն մը ընելու գաղափարին պէտք չէ վերագրել և իէ հիմնական համերաչխութիւնը և համակրութիւնը կը մնան հաստատ Թուրք և Հայ քաղաքացիներու մէջ, համաձայն իրենց Փըռնոփոլին,

«Ժողովը կ'որոչէ երկրորդ կարգի ընտրողներէն Հայերու չորուած բաժնի մասին և կամ համաձայնութեան հակառակ չարժուններու մասին դիտողութիւն ընել Իթթիհատ ու Թէրաղգը և Թէսհիլ ի Իսթիխլաթի մարմիններուն, բայց նոյն իսկ այս պատճառով Թրքաց հակառակ չչարժիլ երբեք, իսկ եթէ մէկ երկու թաղի մէջ, առանց մեր սահմանադրական Հայ մարմնին գիտութեան և արտօնութեան, Հայերէ ոմանք միացած են արդէն, այդ երևոյթին պատճառը մենէ ծագած չըլլալը և Հայ երկրորդ կարգի ընտրելիներու մերժուելէն առաջ եկած ըլլալը բացատրելով՝ այդ թիւրիմացութիւնները պարզել և չարունակել Պոլսոյ քուէարկութիւնները միաբանութեամբ Թուրք հայրենակիցներու հետ։ 2. Ցոյս ունի որ գաւառներու ընտրութեանց առթիւ ցարդ տեսնուած անգոհացուցիչ արդիւնքին և տեղ տեղ գործուած զեղծումներուն հանդէպ՝ վաւերացնելով և իր կողմէ միահամուռ ընդդիմելով Բարձր. Քեամիլ փաչայի մօտ կատարուած դիմումը և այս առթիւ իր ընելիք քողքները վերջ ի վերջոյ լսելի պիտի ըլլան և արդարութիւնը ի գործ պիտի դրուի։ Վերապահելով իրեն, եթէ ընտրութեան վերջնական արդիւնքը

անհանդուրժելի ըլլալու չափ բացարձակ անիրաւութիւն երեան բերէ, պարադայլին ծանրութեան համեմատ հարկ եղած ամէն օրինական միջոցներու վրայ խորհիլ, Հայերու քաղաքացիական և հասարակական իրաւունքները մինչև վերջը պաշտպանելու համար կ'որոշէ նոր ձեւմուններ ընել, ազգային ամէն իրաւասու մարմիններու միջոցով ալ, մանրամասն հաւաքելով և ճշդելով սակայն ամէն մէկ կէտի վրայ կատարուած անկանոնութիւնները։

3. Աւագաց ժողովի Հայ անդամոց ընտրութեան առթիւ, Օսմ. կառավարութեան մօտ թելադրութեան մը հիմ ըլլալու ձեւով Աւագայ ժողովի անդամոց Հայ ընտրելիներու կրկնապատիկ ցանկին պատրաստութեան կը ձեռնարկէ և կ'որոշէ։

Հայերու դրօշակները. Անցեալ չաբթու Ա.Հմէտ Սէրմէտ յօդուած մը հրատարակեց խօսակցութեան մը ձեւով ենթ Ղալէնչի մէջ «Հայերը» խորագրով, ուր Հայերու հանդէպ իր խորին սէրը և բռնակալութեան օրով անոնց զրկումներուն, խոչտանգումներուն և ամէն կարգի կորուստներուն համար իր ցաւակցութիւնը սրտառուչ բառերով արտայայտել եւս կը հիւսէ հետեւեալ դողտրիկ դրուագատակը։ «Այդ ուշիմ, մտացի, երկաթագործութիւնէ մինչև ոսկերչութիւն՝ արհեստներու ճիւղերուն, զեղարուեստի բոլոր մասերուն, իրաւաբանութեան, դիւանութեան ամէն ճիւղերուն մէջ և պետական պաշտօններու ամէնէն բարձր աստիճաններուն մէջ իր կարողութիւնը ու արժանիքը կատարելապէս ու իսկապէս ցոյց տուած ազգը պատմութեան անծանօթ դարերէն իսկ քաղաքակրթութեան լոյսը տարած է մինչև Բիւզանդիոն, Գոնեա, Պարսկաստան և Կովկաս։ Մեծ հրամանատարներ, մեծ չափագէտներ, մեծ նկարիչներ և պետական մեծ մարդեր հասցնող այդ մտացի ազգէն մեծամեծ ծառայութիւններ, բարենորոգումներ և յառաջդիմութիւններ կ'սպասենք հաւաքական հայրենիքին համար։ ... Ան մինչև հարաւային Ամերիկա, Հնդկաստան, Չին ու Ճարոն վաճառականութիւնը տարածելով, այդ տեղերը առևտրական մեծ հաստատութիւններ հիմնած է։ Ցոյժ ժրաջան ու գործունեայ այդ ազգը, եթէ չմնար բոլոր ազնիւ յատկութիւնները ոչնչացնող նախկին վարչութեան նման հարստահարիչ կառավարութեան մը ձեռքին տակ և եթէ այսօրուան ազատութեան չրջանը երեսուն տարի անընդհատ չտեւեցնէր, Արևելքի պարծանք բերող ազգ մը պիտի ըլլար։ Ուշադրութեան արժանի է թէ ատենք ո՛րքան հաստատամիտ և իրենց յարմար ատպարէզ ընտրելու մասին ո՛րքան յաջողակ ազգ են Արդարև անոնց պէս մեզի ալ Ասիացի կ'ըսեն, սակայն վերջուկէս դարէ ի վեր զէնքէ, պաշտօնէ ու պետութենէ դատ ուրիշ բանով զբաղած չըլլալով չենք կրցած զարգանալ վաճառականութեան և արհեստի մէջ, որոնք մտային ուրիշ ունակութեանց կարօտ են։ Ա.Հմէտ կը յուսամ թէ մենք Թուրքերս ալ, երբ հասկնանք որ Պետութեան Դուռը չահատոր դուռ մը չէ, մեզի յատուկ պաշնիւ ձիրքերու չնորհիւ պիտի յառաջդիմինք այդ ճիւղերուն մէջ, քանի որ պանծալի օրինակներ կան մեջտեղը։ Մենք ալ մեզի պէս Ասիացի եղող մեր հայրենակիցներուն՝ այսինքն Հայերուն հետ անբաժանելի կատարեալ միաբանութեամբ մը բարեկամաբար ձեռք ձեռքի տուած պիտի յառաջդիմինք։ Ատոնցմով այս բարի նպատակներուն մէջ ապագան ոչ պիս կը խաբէ, ոչ ալ ազգին բարեկամ եղող հայրենակիցներս։»

Մայրաքաղաք. Օսմ. անկանոն պարտքը որոշելով տոմարներու մէջ արձանագրելու ծրագիրը, զոր Ելևմտական խորհրդական Մ. Լոռան Պետական Խորհրդոյ ներկայացուց, կանոնադրի վերածուելեաւ ժամանցի պայմանաժամը մէկ ամիսէն երկուքի բարձրացնելով և Երեսփ. ժողովի վաւերացման չսպասելով։ — «Ազատութեան ի Նշան Շոգենաւային Ընկ.» անունով ընկերութիւն մը կազմուած է 60,000 ոսկի դրամագլխով։ — Ոսմիկանութեան պաշտօնատունը անցեալ չաբթու սկսաւ հեռաձայնով հաղորդակցիլ մայրաքաղաքիս բոլոր պահակատոցներուն հետ։ — Սերպիոյ Ազգ. պաշտպանութեան խորհրդին պատուիրակ Մ. Նուսիչ և Մ. Սթանոյեվիչ, որոնք մայրաքաղաքս եկած էին համաձայնութիւն մը դոյացնելու համար Օսմ. Քոմիթէի հետ, կիրակի վերադարձան։ — Կայս. անձնապահ զօրաց պատերազմական առեանը բազմաթիւ սպաներ դատեց ու դատապարտեց, որոնք փորձած էին անձնապահ զօրաց ուրիշ սպաներ դրդռել՝ ընելով թէ Զինուորական Վարժարանի չըլլանաւարտներ պիտի դրուին իրենց տեղ։ — Եըլտըզի մէջ պաշտօնավարող 100 բժիշկներ հրաժարեցուեցան։ Կը մնան այժմ կայսեր համար 8–10 անձնական բժիշկներ միայն։ — Երկուշաբթի Օտէոնի Թատրոնին մէջ Պարսիկ Ազատականներու դումարում մը տեղի ունեցաւ Սապահէտտին պէյի նախագահութեամբ։ Թրքերէն, Հայերէն, Քրդերէն, Պարսկերէն և Ֆրանսերէն բանախօսութիւններէ եաքը որոշուեցաւ Շահին դէմ բողոքել և ազատութեան վրայ հիմնուած սահմանադրութիւն և ընդհ. քաղաքականութեան ընտրական օրէնք մը պահանջել անմիջապէս։

Նահանջներ. Գնդապետ Սաատէտտին պէյ, Սէլանիկի Քոմիթէին պատուիրակը, Լիբանան այցելեց։ Սահմանադրութեան վերահաստատման [illegible]

նպատ քանախօսութիւններ արտասանուելոյն, բայց ժողովուրդն հասկցուց թէ որոշած է երբեք չհրաժարիլ Լիբանանու առանձնաշնորհեալ դիրքին առաւելութիւններէն։ — Իզմիրէ Նոյ. 14 թուա- կանով կը հեռագրուի թէ Յոյներէն երկրորդ երես- փոխան մը չընտրուելուն համար, առանց ընտրու- թեանց եղքին ապատկու, 2-3,000 գինուած ան- ձինք, մեծ մասամբ Հելլենացի, Ա.յաքոթի եկե- ղեցին հաւաքուելով ցոյցեր ըրին։ Բայց կառավա- րութեան յորդորներով ցրուեցան խաղաղու- թեամբ և առանց դէպքի։ — Հալէպէ կը գրուի թէ Օսմ. երեսփոխաններու քուէարկու- թիւնը գրեթէ աւարտած է։ Հալէպի մէջ վեց ան- ձինք ընտրուած են, ամէնն ալ հին դրութեան մարդիկ և սոսկալի մոլեռանդ։ Կ'ըսուի թէ բոլոր թուրքերը երդում ըրեր են ոչ մէկ Քրիստոնէի քուէ տալ։ Ամբողջ Հալէպի կուսակալութենէն 9-10 երեսփոխան պիտի ելլէ, բոլորն ալ Թուրք։ — Նիկոմիդիոյ գաւառէն երեսփոխան ընտրուած են տեղւոյն միւֆթին Հասան Ֆէհմի էֆ., էնկիւ- րիի կրթական տեսուչ Նիկոմիդիացի Միւֆթի էֆ., Ատաբազարի վարչական ժողովոյ անդամ Ա- նաստաս էֆ. և Շքոտրայի նախորդ դատական քըն- նիչ Հրաչեայ էֆ. Աբրահամեան։ — Ռոտոսթօէ երեսփոխան ընտրուած են փաստաբան Ատիլ պէյ, և Էսքիշէհիր փաստաբան Յակոբ էֆ. Պապիկեան։ — Վանայ կուսակալ Ֆէրիտ փաշա, որ վերջերս իր պաշտօնատեղին հասաւ, ազատական գաղա- փարներու տէր անձնաւորութիւն է։ Ֆիզան աք- սորուած էր քանի տարիէ ի վեր։ Օսմ. Յորդորա- բանի առաջին անդամներէն էր։ — Մէքքէէ Նոյ. 12 թուականով կը հեռագրուի թէ քանի մը ան- ձինք զէնքով յարձակեր են պահականոցին վրայ, և երկու կողմէ ալ երկերկու հոգի մեռեր են։ Շարժառիթին նկատմամբ քննութիւն կը կատարուի։ Ուրիշ աղբիւրէ առնուած լուրի մը նայելով Օսմ. զօրքերէն 2 սպայ և 28 զինուոր մեռած և 4 սպայ ու 40 զինուոր վիրաւորուած են։ Հրոսախումբէն ալ բաւական մեռածներ կան որոնց 4ը Շէյխ են։ Արաբները կրկին քալած են Մեքինէի վրայ, բայց Օսմ. զօրքերէն ի փախուստ մատնուած են։ —Նէճ- տի մէջ Իպնուլռաշիտի ցեղը տեղւոյն պաշտօնեանե- րուն դէմ ըմբոստացած է, ուստի Զ. զօրաբանակէն հինգ վաշտ զինուորներ և լեռնային վեց թնդա- նօթներ պիտի ղրկուին։ — Պուլկար հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ Սէլանիկէ թէ հոն գումարուած երիտասարդ Թուրքերու ծանօթ ֆոնկրէն տուած է նաև հետևեալ որոշումները. 1. Պահպանել Սուլթանը ու վհատպետական իրա- ւունքները։ 2. Խորհրդարանական սկզբունքին հա- մաձայն՝ ընդլայնել «վալի»ներուն իշխանութիւնը։ 3. Գաւառական բոլոր կեդրոններուն մէջ թերթեր հիմնել։ 4. Բացուած մասնագիտական վարժարան- ները ծաղկեցնել և ճարտարուեստական և վաճա- ռականական յարաբերութիւններն ընդլայնել։ — Սէլանիկէ կը գրուի թէ թնդանօթաձիգ գունդը և- ռանդեամբ կ'զբաղի արագահարուած նոր թնդա- նօթներու յարդարման գործով, որոնք, թուով 100, յառաջիկայ չաբթու պիտի ղրկուին սահմա- նագլուխ։ Զինուորներու առաքումը կը չարու- նակուի։

Ա.-եպ. Ժող. Անցեալ չաբաթ օր Բիւթ. Միութ. Գործ. Ժողովը գումարեցաւ Պոլսեկնակ իր ան- դամներով և զբաղեցաւ մասնաւորապէս Ճէրրահի Հոգաբարձութեան կողմէ ներկայացուած խնդրով մը։ —Երիզայի նախորդ քարոզիչ Յակոբ էֆ. Իսրայել- եան Խարբերդի Աստուածաբանական ընթացքը աւարտած և վերստին իր պաշտօնին հրաւիրուած է։

Հայ Ժող. Էջմիածնի կաթող. Տեղապահը հեռա- գրով մը Պատրիարք Հօր աւետած է անոր կաթո- ղիկոս և Դուբեան Սրբազանի կաթողիկոսութեան Քանտիատ ընտրուած ըլլալը։ — Բազաք. Ժողովը չորեքշաբթի գումարուեցաւ Պատրիարք Հօր նախա- գահութեամբ և Ուսումն. ու Տնտես. Յորհուրդ- ները և ելեմտից Հոգաբարձութիւնը կազմակեր- պեց նոր ընտրութեամբ։ — Հ. Յ. Դաշնակցու- թիւնը մայրաքաղաքիս Քուրդերը Ժողովի հրաւի- րեց Սամաթիոյ Ընթերցատան մէջ, ուր Քուրդե- րէն չահեկան բանախօսութիւններ տեղի ունեցան և սրտայոյզ երգեր երգուեցան։ Հրաւիրեալները մեկնեցան չատ գոհ։ — Զեռնհաս պաշտօնատունէն գրուեցաւ Ազգ. Հիւանդանոցի Տնօրէնութեան թէ նոյն Հաստատութեան գիմացի բանջարանոցին ըն- դարձակ պարտէզը էվգաֆի կը պատկանի և մահ- լիւ պիտի նկատուի։ — Ատապազարի մէջ իբր 30 տարի առաջ կազմուած Կրթասիրաց ընկերու- թիւնը, որ 2,500 ոսկի տրամադրելի գումար մը ունի, նոր բժշկանորդագրութիւններով կը ջանայ իր տարեկան հասոյթը 150է 500 ոսկիի բարձրա- ցընել և այն տեղն քանալ կեդրոնական միջնա- կարգ վարժարան մը։ —Զէյթունի համար Լևոն էֆ. Սէմէրճեանէ և Գրիգոր էֆ. Կիւմիւշկէրտանէ 50ական ոսկի, Գատըքէօյէ 1,002 գահ., Ատապազարէ յատուկ պատուիրակութեան մը ձեռամբ 170 ոսկի և Ա.Ֆ. Գարահիսարէ 20 ոսկի հասած է Պատրիարքա- րան։ — Կաթող. ընտրութեան Թուրքիայի պատ- գամաւորներ ցուցում ընդունելութիւն գտած են Թիֆլիսի մէջ։ Գիտուած է որ Թիֆլիսի Հայերը Հայերէն չեն խօսիր։ Նոյն քաղաքի մէջ Հայեր ու-

Նին 23 եկեղեցի, մէկ կուսանաց վանք և ուրիշ չորս վանքեր, 66 ծխական վարժարան, ուր կ'ուսանին 3,181 մանչ և 3,886 աղջիկ։ Ունին 167 ուսուցիչ և 90 վարժուհի։ Ներսիսեան Դպրանոցը գլխաւոր կրթարանն եղած է որ Ռուսահայ մանկաւոյն ներշնչած է Ազգ. լեզուին և գրականութեան սէրը։ — Զէյթունի մէջ Հոկ. 30ին երկրաչարժի զօրաւոր ցնցումներ զգացուած են։ Փլած են չատ մը հին տուներ և կամարը Ս. Փրկչի վանքին որ Զէյթունի խռովութիւններուն ժամանակ այրած էր։ — Հայոց Միաց. Ընկերութեան նպաստելու համար անոր նախկին անդամներուն ձեռներեցութեամբ մանուածիւղ մը կազմուած է ի Կարին և 200 ոսկի ղրկուած է Տնօրէնութեան։ — Ակնցի Հայ առևտրական Տր. Ալիքսան էֆ. Թանտրճեան ի Պուքրէշ գործիք մը հնարած է որով նաթահոները աւելի դիւրաւ պիտի չհանգործուին։ Հնարիչը Րումանական կառավարութենէն մեծաչնորհ ատացած է և մտադիր է Ռուս և Ամերիկեան կառավարութիւններէն ալ ատանալ նոյն արտօնութիւնը։ — Արևելեան պատերազմէն ետև Ռուսիոյ մէջ հանգանակուած 13,375 րուպլով արժէթուղթեր գնուած էին յանուն Ալաչկերտի կրթական գործին։ Նոյն դումարը այժմ իր տոկոսով 22,488 րուպլի բարձրացած է։ —Ստացանք Գիւտ-Ընէ ամսաթերթի երկրորդ տարւոյ առաջին թիւը, Նոյ. 1908, պատկերազարդ, ճոխ պարունակութեամբ, Աւետաբեբէ քիչ մը փոքր դիրքով և երկիւղեան 32 երեսով։ Տնօրէն Մ. Նալբանդեանց, Տոքթէօր գիտութեանց, նախկին ազատ ուսուցիչ ծրնէվի Համալսարանին։ Վեցամսեայ բաժնեգինը կանխիկ է, Եւրոպա 7 ֆրանք, Թուրքիա 30 դահ., Ամերիկա $1\frac{1}{2}$ տոլար։ Հասցէ Institut Armenien, Lausanne (Suisse)։

Հրաւէրներ. Երուսաղէմի Պատրիարքը վանքին խառնակութիւններուն ի տես հրաժարական ղրկած է Ազգ. Պատրիարքարան։

Ամերիկա. Սեղանաւոր Մր. Մորս, որու ապօրինաւոր գործերը Հիւսիս. Ամերիկայի Ազգային Դրամատունը կործանեցին, սարսափ յառաջ բերին և ուրիշ երևելի դրամատէրոջ մը անձնասպանութեան պատճառ եղան, տասնեհինգամեայ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ։ —Նախագահ Րուզվելթի աչխատութեան կարգ մը պետեր Սպիտակ Տան մէջ ճաշի հրաւիրած է կառավարական քանի մը պաշտօնատարներու հետ, հաւանօրէն խորհրդակցելու համար աչխատութեան օրինքին վրայ։ Սակացոյցի վերաքննութեան գործին ձեռնարկուած է լրջօրէն։

Պալքանեան. Նոյ. 11ին և 12ին Շահը Ռուսիոյ և Անգղիոյ դեսպաններուն մանաւոր ունկնդրութիւն մը չնորհեց, և անոնք երկդիմութենէ բոլորովին զերծ լեզուով մը խորհուրդ տուին որ Խորհրդարանը գումարելու իր խոստումը պահէ հակառակ Նոյ. 7ի ցոյցին։ Հարաւային գաւառներուն վիճակը մութ գոյներով կը նկարուի։ Կարաւանի գլխաւոր ճամբաները փակ են, և Թեհրանի մէջ գործերը կայուն վիճակ ունին։ Ռուս թերթերը կը չարունակեն ամբաստանել Լիաքով գնդապետը իբրև լռելեայն սատարող Շահին Սահմանադրութեան հակառակելուն։ — Լաթա Խան տասկաւին հեղինակական դիրք մը կը գրաւէ Ատրպատականի մէջ և մօտերս յայտարարեց թէ, եթէ Շահը Սահմանադրութիւնը չտայ, գաւառն ինքզինք անկախ պիտի հրատարակէ։ — Նոյ. 13ին Սահմանադրութեան կողմնակիցները, Միւճթէհիտ Սէիտ Ալիի առաջնորդութեամբ ժողով գումարեցին, պատրաստեցին Նոյ. 7ի ցոյցը և յայտարարեցին թէ հաւատարիմ կը մնան Սահմանադրութեան։ Ներկայ կը գտնուէին 3,300 անձեր, հակառակ Խազախնոցու ներկայութեան։

Ռումէլիա. Կառավարութիւնը պաչտօնագիր մը հանեց որով կը յայտարարէ թէ ոևէ պարագայի մէջ Ռուսիա պիտի չգրաւէ Պարսկային հող, բայց միայն երբ Անգղիոյ հաւանութեամբ հարկ դատուի փոքրիկ չոկատ մը զինուոր ղրկել օտար քաղաքացիները պաչտպանելու համար։ Անկաւոտ համաձայնութեան սկզբունքն է չմիջամտել երկրին ներքին գործերուն, այլ միայն բարեկամական ծանոյութիւններով նպաստել առողջ կառավարութեան մը հաստատման։

Հնդկաստան. Նոյ. 9ին Պենկալացի ոստիկանական քննիչ մը, որ հետապնդած էր Պհաքայի Անիչխանականը, հրազէնով սպաննուեցաւ Կալկաթայի մէջ անծանօթ մարդու մը ձեռքով։ Ահաբեկիչները կը վախցնեն ժողովուրդը, և Անկաւոնդիկ մամուլը մանաւոր օրէնք մը կը պահանջէ քաղաքական ոճրագործներու դէմ։ — Քանի մարդասպանին կախաղանէն և դիակիզուելէն ետքը Կալկաթայի ուսանողներէն 1,000 հոգի նոյն տեղը հաւաքուեցան բոկոտն ի նչան սգոյ։ Քանի լրաբեր մը սպանած էր։ Հիւսիս. Հնդկաստանի ժողովուրդը զայրացած է Կալկաթայի վերջին դէպքերուն վրայ, և կը խորհի թէ պէտք է անմիջապէս ատեան մը հաստատել Անիչխանականներու, քաղաքական սպանիչներու և խռովարարներու համար։

Սեբաչէ. Պելկրատէ կը գրուի թէ պատերազմի երկիւղը փարատած չէ։ Բոլոր աւելորդ ռազմանիւթերը փոխադրուած են Նիչ կամ Բրակուեվոյ։ Կ'ըսուի թէ Աղգային Դրամատան արկղերն ալ այլուր փոխադրելու պատրաստութիւններ տեսնուած են։ —Օդը ցրտած է և գինուորները նեղութիւն կը կրեն։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ԾԱԿՈՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
Ֆինճանճըլար եոգուշու Ամերիգան խան

ՏՕՔ· ՏԻՐԱՆ ԷՕՄԻՒՐԵԱՆ

Հաստատուած Իւսկիւտար, Իճառիյէ փոսթա հօ-
լու, Զամլըճա ճատտէսի, թիւ 79, կարապետեան
վարժարանի դիմացը ։ Վկայեալ Ամերիկեան բժշկա-
կան վարժարանէ եւ ծանօթ իր տասը տարուան
բժշկական, մանկաբարձական եւ վէրաբոյժական յաջող գոր-
ծունէութեամբ ի դատառս ։ Կը գտնուի ամէն օր
մինչեւ կէսօր Թիւթիւնճեան դեղարան, Իճառիյէ։
Իսկ կէսօրէ վերջ իւր տան մէջ հիւանդ կ'ընդունի
ամէն օր ։ Նաեւ Բշ. եւ Դշ. կէսօրէ վերջ կը գտնուի
Մխիթարեան դեղարանը, Սէլամըզ ։

Ուրբաթ օրեր Ձրի, վկայեալ աղքատներու հա-
մար ։ 5—6

Անգլիերէն ու Հայերէն լեզուի հմուտ անձ մը
(որ բաւական վարժ է նաեւ Յունարէնի ու Թուր-
քերէնի) պատրաստ է անհատներու դաս տալ իրի-
կունները ։ Դիմել խմբագրատունս, թիւ 15, Սմիւ-
ռիզան խան ։

Մ· Գ· ՇԱԼԵԱՆԻ
ԸՆԴԷ· ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԳԻՐՔԸ

Հին Արեւելեան Ազգեր, գին 3 դահ, Յունաստան
եւ Միջին Դար, գին 6 դահ, Արդի եւ ժամանակակից
գին 3 դահ։ Պատմութեան յիշեալ հատորները որ
արդէն չերմ ընդունելութիւն գտած եւ բ. տպագ-
րութեան արժանացած են, չերմապէս գնահատ-
ուած են ձեռնհասներէ իրենց լեզուին, մեթոտին եւ
նիւթին լաւ դասաւորութեան համար ։ Այս հատոր-
ները ունին գեղեցիկ տպագրութիւն, հատատուն
վառմ, բազմաթիւ բացատրիչ պատկերներ, Աչխար-
հացոյց քարտէս ։ Կեդրոնատեղին Մատթէոսեան
տպարանէն փոխադրուած է Յովհ. էֆ.ի Աշնաւոր-
եանի Օսմանեան դրատունը, թիւ 56, Պապը Ալի
ճատտէսի ։ Մեծաքանակ գնողներու համար 100ին
30 զեղչ ։ 5—5

ԳԻՇԵՐԱՑԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կ.պոլսոյ Ընկերակցութիւնը ծրագրած է գիշե-
րային դասախօսութիւններու ընթացք մը, որ
պիտի սկսի յառաջիկայ Բշ, Նոյ. 3/16, իրիկուան
ժամը 2ին (Ը. Թ.), Գում Գափուի «Ընթեր»ին մէջ ։
Պիտի աւանդուի Հայերէն, Թուրքերէն, Անգլիե-
րէն, Յաղիերէն, Թուաբանութիւն, տումարակա-
լութիւն, ձայնագրութիւն, եւ ժողով վարելու կա-
նոններ. նաեւ պիտի ըլլան այլեւայլ գիտական
բանախօսութիւններ ։ Այս դասախօսութիւններուն
անօրէն ուսուցիչ կարգուած է Տիար Աւետուր Ճի-
նիչեան, որ Նիւ Եորքի Քոլոմպիա Համալսարա-
նին վարժապետանոցէն վկայական տանալով վեր-
ջերս մայրաքաղաքս գարձած է ։ Դասաւանդու-
թեան գործին մէջ անձնուիրաբար բաժիններ
առած են երկու Ամերիկացի երիտասարդներ եւ
Պէրպէրեան ու Կեդրոնական վարժարաններէն եւ
Ռոպէրթ ու Անաթոլիա գոլէճներէն ընթացաւարտ-
ներ ։ Ընկերակցութիւնը վստահ է որ այս կար-
գադրութենէն պիտի օգտուին մասնաւորաբար
գործի ասպարէզին մէջ գտնուողներ, քանի որ
չատեր արդէն այս ձեռնակին լուրը խանդավա-
ռութեամբ ընդունած են եւ պատրաստ են յաճա-
խել դասերուն ։

Պայմաններու եւ մանրամասնութիւններու հա-
մար դիմել Տնօրէն-Ուսուցիչին, Գում Գափուի
«Ընթեր»ին մէջ ամէն երեկոյ ժամը 1էն 2 (Ը. Թ.)։

Գործադիր Ժողով

«ԱԽԵՏԱՔԵՐ»ի
ՀԱԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Յ. Մինասեան 30, Տիկին Լիսիա Մաթէոսեան Ալմիտա Գալիֆոռնիա 240, Պատ. Զօրիկեան 20, Մարիամ Կայիպեան 20, Մարիամ, Անթօ և Յարութիւն Քիւրքճեան 108, Պարտիզակի եկեղեցին 168, Զաքարիա Աբգիրօղլօս 75, Իւղաբեր Զօրաւիչեան 93 դահ.։

Գ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ
ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Հասոյթը Աբեղեան Ողբանոցին յատկացեալ

Համաձայն Ամերիկեան և Իտալիոյ Հայրիկներու լուսանկարներով և 72 էջ յաւելուածով 60 փարատ։ Ընդարձակը 13 լուսանկարներով և 392 էջ յաւելուածով $3\frac{1}{2}$ դահ.։ Պարտադրիչը ընտիր, չահեկան և առէն վիճակի, սեռի և հասակի անհրաժեշտ, միշտ թարմ և օգտակար։ Մրցանակաւոր խնդիրներ։ Պարկեշտ.— Ամերիկեան և Իտալիոյ Հայրիկներ, Տեղապահ Թուրքիոյ Սրբազան, Սահմանադրական և Արշարունի Սրբազաններ, Վեր. Յ. Թաշճեան, Վեր. Ճէհանեան, Տոքթ. Աւետիս Եբեյեան, Կեսարիոյ Հայ Ազգային Ուրֆայի Աւետ. Եկեղեցին, Միս Շարթըզ Հայ որբերու և այրիներու բարերարուհին, Բրօֆ. Հայկազեան և Վեր. Շմաւոնեան։ Փոխ-ի տեղ ղրկել պատճառաբանութիւն։ Կ'պահանջի միայն առաջնակարգ դրամագլուխ։ Կեդրոն Մաթէոսեան տպարան։ 2—15

ՃՕՂՐԱՖԻԱ Ի ԹԱՊԻ'Ի
(Աբեքեան պատերով)

Երկրորդ տպագրութիւն, բարեփոխումներով և յաւելումներով։ Կը պարունակէ իր 400 գեղեցիկ ձևեր և պատկերներ, նաև գունաւոր 9 ընտիր աթլասներ։ Գին 20 դահ.։ Դիմել առ Մր. Ու. Ու. Փիթ, Ամերիկան խան, Կ.պոլիս։ 1—3

Մեզի ղրկուած էջէր. ՆՈՐ ԲԱՌԳԻՐՔ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ։ 1900ին տպուած ի Փարիզ։ Գուլիտան Լալախնանի սոյն հոյակապ երկասիրութիւնը երկու հատորէ կը բաղկանայ, առաջինը 1,060, երկրորդը 817 եսիկեան մեծադիր երեսներով։ Երկու հատորը մէկտեղ կը վաճառուի 25 ֆրանքի։ Դիմել առ D. Doghramadjian Imprimeur, 18 Rue des Goblins, Paris 13me, կամ ի Բիւզանդիոն Գրատուն, Սեզբոսեան, թիւ 5, Գալաթիա, Կ. պոլիս։

ԶՐՈՒՑԱՏՐԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԱՆԿԼԻԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ
Գէորգ Յ. Կէ-լէան

«Սոյն քերականութեան մէջ հարթուած են Անկլիերէն լեզուի բոլոր դժուարութիւնները։» «Հնչման կանոնները հիանալի են պարզապէս։» «Սմին կերպով յանձնարարելի գտայ ինձ եւ բոլոր անոնց որ կ'ուզեն սորվիլ և ուզեն սորվիլ Անկլիերէն լեզուն։»

Գինն՝ 15 դրչ.։ Բոսթայով 17 դրչ. (փոխարէն նամականիշ մ՚ալ կ'ընդունուի)։

Բրօֆ. Վ. Յ. Յակոբեան Էֆ.ի Անդ.—Հայերէն բառարանին երկրորդ տպագրութիւնը 50 դահ. (կամ 50 հատ 1 դահնոց նամականիշ)։

Դիմել՝ Յակոբ Մ. Սրապեան Գրատուն, Մարզուան Turquie 25—26

Թէյի մեծ վաճառատուն, Կ. Պոլիս, Ճէլալ պէյ խանին առակ։

Վաճառատունիս թէյերը ուղակի կը ներմուծուին Ձինաստանէ, Սէյլանէ, Հնդկաստանէ, Ճաւայէ և Ճաբոնէ։

Սմինէն դժուարահանգներն իսկ կրնանք գտնել մեր թէյերու թարմութեամբ, հոտովը ու համովը։ Մանաւանդ վնտռեցէք խառնուրդներն, որ կը ծախենք մեծ ու փոքր քանակութեամբ և սմինէն նպաստաւոր գիներով։ Ձեր հիւրերուն փոխանակ ձեռակոր ողկոյզ ըմպելի հրամցնելու, մեծարեցէք զանոնք օգտակար թէյերով։

Ուշադրութիւն մարքային։ 4—32

Կ. Եավրուեան Ց. Իսգիւրլեան

Ցանկալորդներու ուղած կամ նեկայացուցած լուսանկարներէն, Եւրոպական տպագրութեամբ, պարզ կամ գունաւոր փոքր տպաքանակ յանձնարարութիւններ կը կատարուին գիւրամատչելի գիներով։ Գործադրութիւնը մաքուր ու արագ։

Փոխադրողներուն կը ղրկուի նմոյշներն պայմաններով մէկտեղ։ Դիմել առ

Նէրսէս և Բաբերդեան, Ատաղձլէ Գօլեճ, Մարզուան 4—26

Ե. Քրիստ. Ընկերակցութեան ազօթքի ժողով, ժամ 9 30 (Ը. Թ.), ի Բէյօղ, Գուլգափու։ Իւրկիւատար, ժամ 9։ Նիւթ՝ Բ Պետ. Գ. 10։